

рабoтніца і сям'янка

1 1968

30K-2
1844
Бел

ШЧАСЦЯ, ЗДАРОЎЯ,

Шчасце, яно такое многааблічнае. І калі б мы сёння прапанавалі сказаць хоць некалькі слоў кожнаму шчасліваму, у нас не хапіла б месца на старонках часопіса. Але мы прадастаўляем слова чалавеку, які мае справу са шчаслівымі. Афіцыйна — ён міністр прамысловага будаўніцтва рэспублікі, але калі гаворыш пра шчаслівых, то яго вельмі хочацца назваць міністрам навасёлаў. Слова мае Іван Мацвеевіч Жыжаль:

— Толькі ў мінулым, 1967 годзе ў гарадах рэспублікі справілі наваселле каля 100 тысяч чалавек. Па лініі нашага міністэрства (а ёсць яшчэ Міністэрства сельскага будаўніцтва, яно таксама шмат будзе) здадзена 1 мільён 33 тысячы квадратных метраў жыллёвай плошчы. 11,5 тысячы вучняў пачалі навучальны год у новых школах. Для 11 тысяч маленькіх жыхароў рэспублікі мы збудавалі 51 дзіцячы сад і яслі.

Ідзе вялікае будаўніцтва прамысловых прадпрыемстваў. Для жанчын Салігорска, горада шахцёраў, у 1968 годзе будзе здадзена пад мантаж трыкатажная фабрыка. У Гродна ўвялі ў строй баваўнянапрадзільную фабрыку на 150 тысяч верацёнаў. У Пінску будуюцца фабрыка верхняга трыкатажу.

У новым, 1968 годзе мінчане атрымаюць каля 430 тысяч квадратных метраў жыллёвай плошчы, а ўсяго па рэспубліцы — 1 мільён 98 тысяч. Значна больш, як летась. З наваселлем вас, дарагія таварышы!

Сёмага лістапада гадзіннік часу пачаў адлічваць новае паўстагоддзе нашай краіны. З якімі думкамі, з якімі марамі пераступілі мы гэты рубаж?

Назаву некалькі лічбаў. Па плану наш саўгас павінен быў атрымаць 7 мільёнаў як толькі ў 1970 годзе. 7 мільёнаў як мы атрымалі летась. Гэта быў наш сціплы падарунак краіне ў год яе нараджэння.

Цяпер перад намі новая задача: з тых самых плошчаў, ад той самай колькасці курэй атрымаць за год 8 мільёнаў як.

У нас цудоўныя людзі, слова сваё яны стрымаюць.

І яшчэ — ёсць у нас мара: не саўгас птушкагадоўчы, а фабрыка. І гэта мара будзе здзейснена.

Тамара ЛАГУНОВА,
дырэктар саўгаса «Бальшавік» Мінскага раёна, член ЦК КПБ, член Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР.

У навагоднія дні звычайна прынята марыць. Хочаце, дарагія сябры, ведаць маю мару?

...Нарэшце, здараецца цуд! Урачыста расчыняюцца цяжкія тэатральныя дзверы — і на парозе з'яўляецца цудатворац. У руках у яго чароўны куфэрачак. А ў тым куфэрачку — новая п'еса. А ў той п'есе — кожнай актрысе нашага купалаўскага тэатра па ролі! Ды яшчэ па якой ролі!

Асабіста мне дастаецца тая, пра якую мару я (як і ўсе мы, актрысы, марым) усё сваё тэатральнае жыццё, — мая сучасніца.

З ёю страчаюся я ў сябе ў тэатры. Штодня бачу на вуліцы ў трамваі, ці калі абедзве мы бжым па сваіх будзённых справах або стаім у чарзе ў магазіне, у атэлье... Пра яе штодня пішуць газеты і расказвае радыё. Яна ўсюды паспявае, на ўсё яна здатная, з ёю ўсім добра...

Я — актрыса — хачу расказаць глядачу яшчэ і пра тое, якая яна бясконца чалавечная, жывая і складаная — мая сучасніца, мая гераіня... Не думайце, што калі яна ўсміхаецца на здымку — то ёй ужо заўсёды так весела і такая яна бесклапотная. І калі яна плача — не спяшайцеся выціраць пустымі словамі спачування яе слёз. Яны высахнуць і зробяць яе яшчэ больш мужнай. У каханні яна здольна аддаць сябе ўсю. Але яна ніколі не дазволіць аддаць сябе самую ў рабства каханню. Яна — наша сучасніца, паўтараючы Максіма Горкага, — «самая чалавечкая жанчына».

Вось чаму сыграць яе на сцэне — мара кожнай актрысы.

Дарагія сябры драматургі! Калі вы яшчэ не стварылі гэты вобраз, то хутчэй, прашу вас, сядайце да сваіх пісьмовых сталоў, хутчэй заклікайце сваё натхненне. Чуеце, у вашы дзверы стукае Жанчына-сучасніца. Вядзіце яе ў Тэатр!

Зінаіда БРАВАРСКАЯ,
народная артыстка БССР.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

работніца № 1 і сялянка

СТУДЗЕНЬ
1968

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ГОД ВЫДАННЯ СОРАК ЧАЦВЕРТЫ
ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

Выдавецтва «Звязда».

ПОСПЕХАЎ!

Сёння за акном — бела. Ідзе і ідзе снег. У такі дзень і на душы — бела, хораша. І нека асабліва хвалюе адчуванне: на двары новы год...

Я думаю пра яго весела: у ім столькі самых дарагіх надзей. Мне верыцца, што надзеі гэтыя збудуцца. Ва ўсякім разе, я пастараюся зрабіць усё, каб яны збыліся.

Наперадзе багата дзён, якія трэба пражыць так, каб не шкадаваць потым. Менш часу траціць на пустое, на нікчэмнае, больш — на самае вартэе, жаданае — на пачатую кнігу. Больш быць з дарагімі душы героямі, якія даўно чакаюць. І па якіх сам засумаваўся.

Год трэба пражыць плённа. Ён наблізіць нас усутыч да нашага юбілею. Да пяцідзесяцігоддзя нашай Беларусі. Гэта да многага абавязвае.

Іван МЕЛЕЖ

У кожнай, навагодняй паштоўцы — пажаданне здароўя. Таму мы звярнуліся да намесніка міністра аховы здароўя рэспублікі Л. П. Марынкевіч.

— Любоў Пракопаўна, раскажыце, калі ласка, што зроблена ў рэспубліцы, каб менш было ў нас хворых.

— Каб людзі не хварэлі, на варце іх здароўя ў нашай рэспубліцы стаяць каля 20 тысяч урачоў і 67 тысяч сярэдніх медыцынскіх работнікаў. Гэта вялікая армія. У

1968 годзе прыйдзе з трох медыцынскіх інстытутаў рэспублікі папайненне — 800 урачоў, з іх 100 стоматалагаў.

У рэспубліцы працуе каля 50 санаторыяў, 14 дамоў адпачынку.

Вялікую ўвагу звяртаем на будаўніцтва новых бальніц. Цудоўная бальніца на 240 ложкаў збудавана ў мінулым годзе ў Століне.

Раённыя бальніцы будуцца ў Капылі, Хойніках, Петрыкаве, Стаўбцах, вялікая абласная клініка — у маляўнічым прыгарадзе Магілёва. Адкрылася новая бальніца на 200 ложкаў у Светлагорску. Вялікі гарадок разрастаецца пад Мінскам, у Бараўлянах. Будуцца дзіцячая бальніца ў Брэсце, радзільны дом у Бабруйску, анкалагічны дыспансер у Гомелі. Нават цяжка пералічыць усе нашы новабудовы. 26 рублёў асігнуе рэспубліка на медыцынскае абслугоўванне кожнага жыхара Беларусі на год. Хаця б для параўнання скажу, што ў царскай Расіі на гэтыя мэты выдзялялася 81 капейка. Ды якое тут можа быць параўнанне! Нездарма ж сярэдняя працягласць жыцця чалавека ў нашай рэспубліцы дасягае ўжо 73 год (у дарэвалюцыйны час — 37 год). І мы, медыкі, працуем, каб гэты тэрмін павялічваўся, каб людзі жылі доўга і не хварэлі. Добрага вам здароўя, людзі!

Новы год. Першы нумар у новым годзе. І таму хочацца гаварыць з жанчынамі пра рэчы толькі прыемныя. І таму я буду гаварыць пра моду.

Для маладых дзяўчат у новым годзе яна, бадай што, не мяняецца. Усё тая ж даўжыня — да калена. Усё той жа як бы ў лёгкім палёце сілуэт. Нічога празмернага і ў той жа час прыгожа і элігантна. Маладыя жан-

чыны могуць таксама дазволіць сабе «свабоду»: яны могуць выбіраць крой маладзёжны.

Жанчыны ж, пра якіх кажуць: «жанчыны ў гадах», павінны катэгарычна адмовіцца ад усяго таго, што ў іх узросце асабліва кідаецца ў вочы. Ім мода новага сезона прапануе даўжыню ніжэй калена! Затое раіць яна і другое: зусім не баяцца светлых пастэльных колераў. Светла-шэрага, напрыклад, размытага блакітнага, нават бледна-ружовага. Белы колер таксама ўсім да твару!

А ўвогуле ў сувязі з гэтым мне хочацца паўтарыць французай: самая элігантная жанчына не тая, якая капіруе ва ўсім моду, а тая, якая застаецца сама сабой. Пра гэта трэба помніць не толькі ў свята. А заўсёды!

Як мастаку, мне асабіста мінулы год прынес многа ў гэтым сэнсе творчага задавальнення. Мадэлі па маіх эскізах дэманстраваліся на міжнародным фестывалі і на ВДНГ у Маскве. Мая калекцыя была адзначана як лепшая маладзёжная калекцыя. За гэта я атрымала дыплом і памятную медаль. А таксама прызы часопіса «Работница» і газеты «Комсомольская правда». Безумоўна, прыемна было таксама ўдзельнічаць, няхай сабе і завочна, у ЭКСПО-67 у Манрэалі...

Якія перспектывы на будучае? Новы год мы пачынаем у новым ДOME мадэлей. Тут будзе куды большы размах для работы, асабліва ў нас, у мастакоў.

Іна БУЛГАКАВА,
старшы мастак эксперыментальнай групы
Дома мадэлей.

— Якія планы на новы год? Якія намеры!

— Намер пэўны, вынашаны, жаданы: напісаць карціну пра сучаснае сяло. Які будзе сюжэт, пакуль што сказаць цяжка — папярэдне будуць паездкі, знаёмствы, сустрэчы...

Не здолею ўстояць, безумоўна, перад нацюрморам і пейзажам таксама.

А пакуль што ў мяне кароткая перадышка. Не вельмі даўно скончыла работу над карцінай «Зварот». Тэма — мая ранаейшая: вайна...

Салдат вяртаецца з фронту дадому. Сяло спалена. Жонка загінула ў партызанах. Маці памерла. Змучанага вайной чалавека на пажарышчы, каля зямлянікі, страчаюць галодныя, абадраныя дзеці.

Карціна выстаўлена ў Мастоцкім музеі ў Мінску. Мінулым годам з задавальненнем паездзіла я па Закарпацкай Украіне. Мястцыны дзівосныя, непаўторныя па свайму характаву. Вядома, і там напісала некалькі пейзажаў (хоць павінна сказаць, што больш хвалюючых, больш паэтычных пейзажаў, чым нашы, беларускія, я не ведаю).

Наогул мастаку, як і ўсякаму творчаму работніку, паездкі, знаёмствы, абмен вопытам — патрэбны, як паветра!

Валерыя ЖОЛТАК,
мастачка.

Ткачыха Яніна Шэўчык (злева), дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, прыйшла на камбінат дзяўчынкай... Люда Бабуі толькі пачынае сваё працоўнае жыццё.

...І ТЫСЯЧЫ, МІЛЬЁНЫ МЕТРАЎ

Марыя Сцяпанаўна Конанова.

Фота Ул. Вяхоткі.

Ці бачылі вы, як на прадзільных машынах імкліва і нястомна круцяцца верацёны? Іншы раз думаеш: вось гэтак жа імкліва ідзе наша жыццё: і жыццё асобных людзей, і жыццё цэлага калектыву. У справах, клопатах мы не часта ўзважваем пройдзенае і зробленае, асабліва калі шлях яшчэ не надта доўгі. Адзінаццаць гадоў, напрыклад.

Так, усяго толькі адзінаццаць гадоў назад для мінчан яшчэ зусім непрывычна гучэлі гэтыя словы: камвольны камбінат. А на ўсходзе, за Чэрвеньскім рынкам, дзе яшчэ зусім нядаўна было бульбянае поле, з'явіліся новыя карпусы камбіната. У нашым жыццёпісе не было суровых і непераадольных цяжкасцей. Не тыя гады ішлі, не тыя ўмовы. І ўсё ж... Усё ж, калі прыгадаеш, як і з чаго пачыналася жыццё сённяшняга камбіната-гіганта, спыніш на хвіліну ў думках верацёны, прыгледзішся, параўнаеш. Калі ўбачыш знаёмы твар той самай нясмелай дзяўчынкі, што некалі ўпершыню разгублена ўваходзіла ў цэх, а сёння стала ўмелай і паважанай ткачыхай ці прадзільшчыцай, хочацца дазволіць сабе парадавацца, па-

ганарыцца. Мы ўсе вучыліся, сталелі ўсе гэтыя гады і таксама, як і гэтая дзяўчынка, не заўсёды ўпэўнена ставілі на ногі жыццё камбіната, наладжвалі вытворчы працэс, і год ад году шукалі, знаходзілі, а неўзабаве зноў шукалі.

Мне б хацелася, каб нашы чытачы ведалі хоць крыху, які сёння наш камбінат, кім мы сталі за адзінаццаць гадоў. Няхай памогуць нам некаторыя лічбы. Стомільёны метр тканіны адправіўся ў сваё падарожжа да вас са сцен нашага камбіната летась. Сто мільёнаў метраў! Гэта значыць (зразумела, умоўна), што мы змаглі апрацуць кожнага чацвёртага чалавека ў краіне. Акрамя таго, камвольшчыкі далі нашым прадпрыемствам 16,5 тысячы тон трыкатажнай шарсцяной тканіны, з якой можна зрабіць 42 мільёны штук трыкатажных рэчаў.

Цяжка нават пералічыць, колькі разнастайных па ўзорах і колеру чысташарсцяных, шарсцяных з капронавай ці лаўсанавай ніткай тканін ідзе нашым жанчынам, дзецям, падлеткам, мужчынам з цэхаў камбіната. «Школьніца», «Сняжынка», «Зорачка», «Кветка», «Змена»,

«Юнацтва» — так называюцца нашы тканіны. І, паверце, гэта не проста прыгожыя назвы. Гэта цеплыня і добрае пажаданне ад нашага калектыву ўсім, каму мы абавязаны служыць сваёй працай і творчымі пошукамі.

Параўнанні могуць быць розныя. Можна зноў успомніць бульбянае поле на месцы сённяшніх цэхаў-гігантаў, а можна проста ўзяць у рукі кавалачак узор той тканіны, якую мы асвоілі ў першы год, і паглядзець на сённяшняю прадукцыю. Гэта ўжо новая мера, па якой вызначаем мы пройдзены шлях. І тут ёсць свая лічба. Яна не проста, не лёгка далася ў рукі нашаму калектыву. Тым больш мы ёю даражым. 70% усёй тканіны Мінскага камвольнага, паводле заключэння мастацкага савета Міністэрства лёгкай прамысловасці, адпавядае ўзроўню сусветных стандартаў.

Гэта значыць... Але ці трэба мне гаварыць вам, што гэта значыць, калі, пэўна, многія з вас самі бачаць нашы тканіны на прылаўках магазінаў, купляюць і носяць іх і могуць даць самую аб'ектыўную ацэнку.

У нас вялікі, вельмі вялікі калектыв. Толькі жанчын працуе на камбінате каля шасці тысяч. І для мяне, дырэктара, самая цяжкая задача вызначыць імёны лепшых. У кожным цэху, на кожным участку ёсць выдатныя майстры сваёй справы, людзі, з якімі і прыемна і радасна працаваць побач. З некаторымі пазнаёмлю вас. Яніна Шэўчык. Успамінаю яе юную, нясмелую, яшчэ дзяўчынкай, калі прыгадваю першыя дні работы камбіната. Цяпер Яніна наша лепшая ткачыха, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, сур'ёзны, паважаны чалавек. Іна Гаравец. Зусім яшчэ маладая прадзільшчыца, фактычна ўжо другое пакаленне камбіната. Але яна таксама вельмі шаноўны чалавек. Самыя добрыя пачуцці і цёплыя словы можна адрасаваць такім работніцам, як Антаніна Гурына, прадзільшчыца, Ірына Цімошак, ткачыха, Зінаіда Давідовіч, лентачніца, Раіса Шашкова, роўнічніца, і многія, многія іншыя.

Ёсць яшчэ такая прафесія на камбінате — інжынер-дэсінатар. Гэта мастакі, людзі, ад якіх залежыць характар, структура новай тканіны, гамы яе колераў. Прыемны сюрпрыз

для дзяўчат-модніц у магазіне — новая ўдача інжынера-мастака. Новая касцюмная тканіна для мужчын (можна яна да вас ужо трапіла) — новая ўдача дэсінатараў. Словам, гэта прафесія, якая патрабуе ад чалавека бачыць не толькі густы і запатрабаванні сённяшняга дня, але ўвесь час зорка глядзець у будучыню: што будзе модна заўтра? Што спадабаецца пакупніку праз год, праз два? Каб вытворчасць не адстала ад жыцця, за што іншы раз усё яшчэ наракаюць на нашу лёгкую прамысловасць.

Калектыў дэсінатараў камбіната невялікі, але творчы. Калі можна так сказаць, мабільны. Густ, пошукі, пачуццё сучаснасці, стылю — вось якасці, якія ўласцівы і Алене Міхайлаўне Дзмітровіч (яна ўзначальвае лабараторыю), і дэсінатарам Людміле Грыгор'евай, Веры Грышынай і іншым.

Заўтрашні дзень камбіната. Скажаш гэтыя словы — і зноў быццам бачыш верацёны... Новыя планы, яшчэ больш высокія, новыя задачы, яшчэ больш адказныя, імклівы рытм жыцця, які патрабуе ад кожнага з нас нямала сіл і энергіі. І прыносіць задавальненне кожным пражытым днём. Хіба ж гэта не так? Мне ўспамінаюцца хвіліны, калі калона нашага камбіната ішла на дэманстрацыю, прысвечаную 50-годдзю Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі. Я глядзела на нашых дзяўчат і жанчын, вясёлых, прыгожа апранутых, і адчувала, як пачуццё гонару і за сваю працу, і за свой лёс, і за свой калектыў перапаўняла іх. Такое ж пачуццё, прызнаюся, у гэтыя хвіліны было і ў мяне.

І яшчэ прыгадаліся добрыя навіны нашых апошніх месяцаў, гадоў... І пяцідзённым тыдзень, новы графік работы змен, які, скажу гэта ўпэўнена, прынёс нашым рабочым, а найбольш жанчынам, вялікую палёгку.

Асабліва скарачэнне начных змен, якога мы дабіліся. Цяпер кожная работніца на працягу месяца толькі два разы працуе ў начную змену. І поўнае вырашэнне такой праблемы, як забеспячэнне садамі і яслямі ўсіх дзяцей работнікаў камбіната. Кожная без выключэння маці можа працаваць спакойна ў нашым калектыве. І гэта вельмі радасна ўсведамляць усім нам... І бясшумныя станкі, якімі абсталёўваецца цяпер наш камбінат... І наша гордасць — Палац культуры, яго цудоўныя холы і залы, яго гурткі, спартыўныя секцыі, калектывы мастацкай самадзейнасці. Словам, усё, усё, што робіцца дзяржавай і камбінатам для камвольшчыкаў. І як аддача — вось гэтыя шчаслівыя, поўныя спакойнай годнасці твары.

І метры найлепшай тканіны, тысячы, мільёны метраў...

Марыя КОНАНАВА,
дырэктар Мінскага
камвольнага камбіната.

Роўнічніца Ларыса Салавей.

Так выглядаюць новыя, амаль бясшумныя ткацкія станкі.

Надзея Горба. Стрыгальшчыца.

МІША хварэе. Ён быў прастудзіўся, не вылежаў, пайшоў рамантаваць свой грузавік, і яго адкінула зноў. Цяпер ляжыць адзін у хаце, чытае.

Маці ўстае рана, а палове пятай. Летам яшчэ нічога, ужо світае ў такі час, а цяпер, узімку, — Міша сам ведае — цяжка рана падымацца. А маці ўстае, не жаліцца ніколі. Запаліць у печы, паставіць варыць сняданак. Ды і жывёле чыгуны трэба паставіць.

А шостаі яна ўжо ідзе на ферму, чысціць і карміць саўгасных свіней. Адыходзячы, будзіць мужа, перадае яму хатнюю эстафету. Ён ужо карміць усіх. Грыша есць хутка, спяшаецца, каб не спазніцца ў школу. Сорамна пазніцца: не маленькі, у восьмы ходзіць. Іван Вікенцьевіч ідзе да сваёй пі-

нікі. Адзін — у вёсцы Глаўсевичы — нядаўна пабудаваны. Прасторныя станкі, кармацэх-аўтамат, сталовыя, дзе корм развозіць трактар. Дом жывёлавода.

А Соф'я Вацлаваўна працуе ў другім. У старым, у сваёй роднай вёсцы Тушавічы. Працавала, калі яшчэ тут быў калгас, і цяпер ужо дзесяць гадоў у саўгасе. Па плане будзе расшыраццой, Глаўсевичкі. Там будзе жывёлагадоўчы гарадок для адкорму 10 тысяч свіней за год.

Так будзе. Хутка. А пакуль столькі ж свіней гадуюцца на двух свінарніках. І пакуль кожную раніцу Соф'я Вацлаваўна нацянькі, цераз поле, цераз ручай па сваёй сцяжынцы бяжыць на ферму.

Быў час, марылі свінарнікі, каб на гэты свінарнік ха-

свінні, а адзін кормнік не ўстаў і нават не глядзеў на ежу.

Валя Ерш, памочнік фельчара, ускочыла ў станок, нахілілася над хворым, узяла за вуха. У руках у яе быў шпрыц з падрыхтаваным пеніцылінам. Укол парсюку не спадабаўся, ён ускочыў, пабег у другі канец станка, але ўжо не клаўся.

— Праз пяць хвілін будзе есці, — сказала Валя.

А Соф'я Вацлаваўна штурхала ваганетку перад сабой і кожны раз, праходзячы міма гэтага станка, з трывогай глядзела на парсюка, пакуль і ён не ўціснуўся да кармушкі.

Ужо тры гады за высокія паказчыкі па адкорму свіней Соф'я Вацлаваўна Кісель — удзельнік Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі.

— Ужо стаяць хоча. Смешна нават. Ты спытай тут у каго стойку.

— Добра, спытаю.

І Люда зусім не здзівіцца, калі ўжо заўтра тут, у матчынай хаце, будзе стаяць драўляная стойка для яе Сярожы.

...Паказваючы мне альбом з фотакарткамі, Соф'я Вацлаваўна гаварыла:

— Гэта большы мой, Валодзя, на цаліне, пасля рамеснага ездзіў. А гэта ён у арміі. А тут ужо са сваёй жонкай, тут — з дачкой Ірачкай. Студэнт ён, тэхнікум механізацыі заканчвае, — у яе голасе гучыць гордасць. — На тым фота — Людачка маленькая, а тут ужо вялікая, з мужам, і яе Сярожкі малога фота ёсць, — яна гартае некалькі старонак і паказвае, — вось ён. А там Міша, а там Грыша...

Усё дзеці, дзеці, і ўжо іхнія дзеці, і ніводнага фота свайго.

— Чаму? — пытаюся. Яна ў адказ толькі махнула рукой. — Навошта? — і зноў пра Валодзю, які будзе мець добрую спецыяльнасць, і пра Грышу, які здатны да навук. А Міша пасля васьмігодкі рваўся працаваць, слесарам стаў, потым шафёрам. Цяпер зразумеў: трэба было дзесяцігодку скончыць. Пасля арміі ўжо будзе вучыцца.

— Будзеш? — пытаецца яна.

— Ты ж ведаеш, што буду, — адказвае Міша.

І яна супакойваецца, бо рада, што і ён зразумеў, а калі зразумеў, то зробіць так, як трэба.

Сама Соф'я Вацлаваўна вучыцца не магла, не тое жыццё было. У памешчыцкай Польшчы ўлады і не думалі, каб даваць адукацыю дзецям бедных сялян. Таму яна так рада, што яе дзеці могуць вучыцца. І вучацца.

...У чатырнаццаць гадоў разам з матчынай яна хадзіла да паноў у заробкі, за шэсць кіламетраў пеша, бульбу капаць. Прыйшлі Саветы, прагнал паноў. Толькі пачалі людзі ўзбівацца на новае жыццё — а тут вайна. Зося ўжо была замужам, калі з адной іхняй хаты на фронт пайшлі чацвёрта мужчын: тры браты і муж. Усе чацвёрта не вярнуліся, пад Кенігсбергам ляглі. Асталіся толькі ў адной гэтай хаце чатыры салдаткі-ўдавы, і ў кожнай па двое малых. А колькі такіх хат было ў краіне! Так і пачыналі жыццё самі. Узараныя, перарытыя снарадамі палі засявалі адны, без мужчын...

Цяжкае і ўспамінаць цяжка. І Соф'я Вацлаваўна расказвае, як памог ёй у жыцці

ТАКОЕ ЖЫЦЦЁ...

ларамы. А Міша — звычайна да сваёй машыны. Звычайна. А цяпер ён другі дзень у пасцелі і, як у дзяцінстве, чакае, пакуль прыйдзе маці...

На падлозе ляжаць акуркі і абгарэлыя запалкі. Панакідалі суседзі, прыходзілі ўвечары глядзець тэлевізар. Аж да ночы сядзелі. «Трэ было б устаць ды падмесці, — думае Міша, — усё ж маці было б лягчэй, як прыйдзе». Паварочваецца на ложку — баліць спіна, але ён падымаецца і бярэ ў рукі вёнік.

Калі Соф'я Вацлаваўна прыйшла дадому, падлога была падмечена, полымя ў грубцы аж гудзела, і з адчыненых дзверцаў ішло цяпло.

* *

Саўгас «Пераможца» займае першае месца ў рэспубліцы па продажы мяса дзяржаве. У саўгасе два свінар-

цыя б падвялі ваду і электрычнасць. Падвялі. Потым марылі пра падвесную дарогу, каб рукамі з кармакухні вёдры не цягаць. Пабудавалі. А цяпер жыццё так даляка пайшло наперад, што ўжо такі свінарнік будучы ламаць, бо на змену ідзе новы, яшчэ лепшы. І работа свінаркі не будзе такая працаёмкая.

Пакуль спраў многа. Паспрабуй, пачысці станкі, калі ў іх, як у Соф'і Вацлаваўны, 230 свіней стаяць; замяшай кармы, налі ў ваганетку. З ваганеткі вёдрамі разлі па кармушках. І не адну ваганетку, а тры — чатыры. І яшчэ ваду ў кармушкі пасля ночы наліць. Пасля кармлення таксама. Трэба сачыць за настроем свіней, калі можна так сказаць, за іх здароўем. Біякорм падсыпаць, каб падняць апетыт. Толькі паспявай усё рабіць.

— Валя, глянь, нешта парсюк у першым станку не ўстаў. — Соф'я Вацлаваўна раздавала мяшанку. Ля кармушкі выстраіліся ў рад

Летась адкарміла 512 свіней — гэта каля шасці тон мяса — і ўзнагароджана бронзавым медалем выстаўкі. Яе партрэт вісіць на Дошцы гонару саўгаса.

* *

А я калі думаю пра яе — думаю пра маці. Цярплівую, маўклівую жанчыну, якая ўсё разумее і ўсю сябе аддае дзецям.

...У хату ўбегла Люда. Расчырванелая з марозу, задаволеная і сваёй маладосцю і сваім жыццём.

— Мама, дай чаго-небудзь есці!

Люда жыве ў Слоніме, працуе экспедытарам на хлебазаводзе, развозіць хлеб у вясковыя магазіны. Кожны дзень свежы. І кожны дзень забягае да маці.

Соф'я Вацлаваўна ставіць на стол вараную бульбу і патэльнію са смажанінай.

— Як Сярожа? — пытаецца яна.

хоча. спытай
івіцца.
у мат-
стаяць
ля яе
аль-
Соф'я
й Ва-
ля ра-
ён у
сваёй
й Грач-
хнікум
е,— у
сць.—
ка ма-
лікая,
мало-
гартэе
паказ-
Міша,
ўжо
фота

Іван Вікенцьевіч, не пагля-
дзеў, што двое дзяцей. Як
пайшлі яны разам працаваць
на свінаферму, стваралі яе.
Як да іх першая радасць
прыйшла, калі купілі яны
сабе маленькую, старэнькую
хату, але асобную, але ўжо
затое сваю. Нарадзіліся ў той
хатцы і Міша і Грыша.

Потым ужо гэту пабудова-
лі. У параўнанні са старой но-
вай — палац.
Хата сапраўды ладная, вы-
сокая, светлая. А што жы-
вуць у ёй у дастатку і ў зго-
дзе — відаць адразу.

Дастатак не толькі ў гэтай
хатцы. Варта прайсці па вёс-
цы. Прыгожыя новыя дамы
стаяць паабпал дарогі, а над
імі, на дахах, горда ўзвы-

шаюцца тэлевізійныя антэны.
Дырэктар саўгаса Мікалай
Емяльянавіч Супрун можа
гадзінамі гаварыць пра да-
сягненні гаспадаркі, бо яна —
яго дзецішча.

— З першага снежня пе-
райшлі на два выхадныя дні.
І зарабляюць у нас рабочыя
добра — больш ста рублёў за
месяц.

...А пачыналася ўсё рука-
мі такіх, як наша Зося.

І ў словах гэтых прагучэ-
ла нешта большае, чым па-
вага — то была вялікая па-
дзяка чалавеку за такое яго
жыццё...

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Слонімскае раён.

ГЛЫБОКІ СЛЕД

Ішло наступленне на Мар'інскія балоты. У ліку першых пака-
рыцеляў дрыгвы быў і бацька Юлі. У актывістах хадзіў, павя-
жалі яго людзі.

Гэта не падабалася тым, хто не верыў у наш заўтрашні дзень,
хто злосна перашкаджаў будаўніцтву новага жыцця на Палес-
сі. Выбраўшы зручны момант, бандыты з-за вугла па-зверску
забілі тэхніка-будаўніка. У сям'і Мардусевічаў асталося дзевяць
дзяцей.

— Як жыць будзем? — пахаваўшы кармільца, плакала маці.
І пайшла тады семнаццацігадовая Юля ў пасталоўскую кам-
самольскую арганізацыю з просьбай даць накіраванне ў саў-
гас «Дзесяцігоддзе БССР».

Прызначылі дзяўчыну на ферму. Маленькая, слабенькая...
Адны спачувалі ёй, другія кпілі:

— Спачатку падрасці, а потым ідзі ў дзяркі.
— За работай і падрасну, — смела адказала Юля.
Яна ўзяла вядро і накіравалася да каровы, потым другой,
трэцяй...

— Вы гляньце, як лоўка ўпраўляецца, — дзівіліся жывёла-
воды.

Некалькі гадоў працавала дзярчай Юля Мардусевіч. Ніхто
больш за яе не надойваў малака, ніхто не гадаваў лепшых
цялят.

У саўгас паступала новая тэхніка, не хапала механізатарскіх
кадраў. І тады Юля ўгаварыла сябровак паступіць усім разам
на курсы трактарыстаў.

Дванаццаць дзяўчат сталі курсанткамі. Днём завіхаліся на
палях, фермах, будоўлях, а вечарам садзіліся за парты, вы-
вучалі машыны.

— Як цяпер бачу сваю першую баразну, — успамінае Юлія
Іосіфаўна. — Хоць і няроўная была яна тады, хоць і «ХТЗ» не
вельмі слухаўся, але сэрца так радавалася і так стукала, што,
здавалася, загнула рокат матора.

Бывала, збіраўца вечарам Юля Мардусевіч, Феня Багаеда-
ва, Соня Баланюк, Вера Бердніковіч, Фядора Жыльская. Доўга
раяцца, абмяркоўваюць пражыты дзень. А пагасне ў блакітным
небе апошняя зорка — зноў у поле. Хвалілі механізатарак, у
прыклад мужчынам ставілі. Фатаграфіі іх з Дошкі гонару не
сыходзілі. А Юля Мардусевіч у Маскве на Усесаюзнай выстаў-
цы пабывала. Пра яе на Палесі нават песню спявалі, як пра
таго Пятрушу Дзякава: «Пракаці ты нас, Юля, на трактары...»

А потым — вайна. Усе, хто мог трымаць у руках зброю, пай-
шлі на фронт. Паклікаў дырэктар саўгаса жанчын-механізата-
раў і коратка сказаў: «Трэба тэхніку хаваць».

Вера Загадская — птушніца саўгаса «Сіроцінскі»
Віцебскай вобласці.

Фота А. Когаля.

Разабрала сваю машыну і Юля. Пачысціла дэталі, змазала, у
анучкі загарнула і закапала ў надзейным месцы.

А калі над Соснамі адгрымелі апошнія залпы вайны, Юлія
Іосіфаўна адшукала свой патайнік. Некаторыя дэталі сапсаваліся.
Дзе толькі не здабывала замену, дзе толькі не выпрош-
вала! Але першая сабрала свой трактар, першая праклала на
балоце пасляваенную баразну.

Высокія ўраджаі збожжа, бульбы, кармавых і тэхнічных куль-
тур вырошчвала Юлія Мардусевіч. Новыя землі асвойвала, мо-
ладзь механізатарскай прафесіі вучыла, перадавала свой во-
пыт.

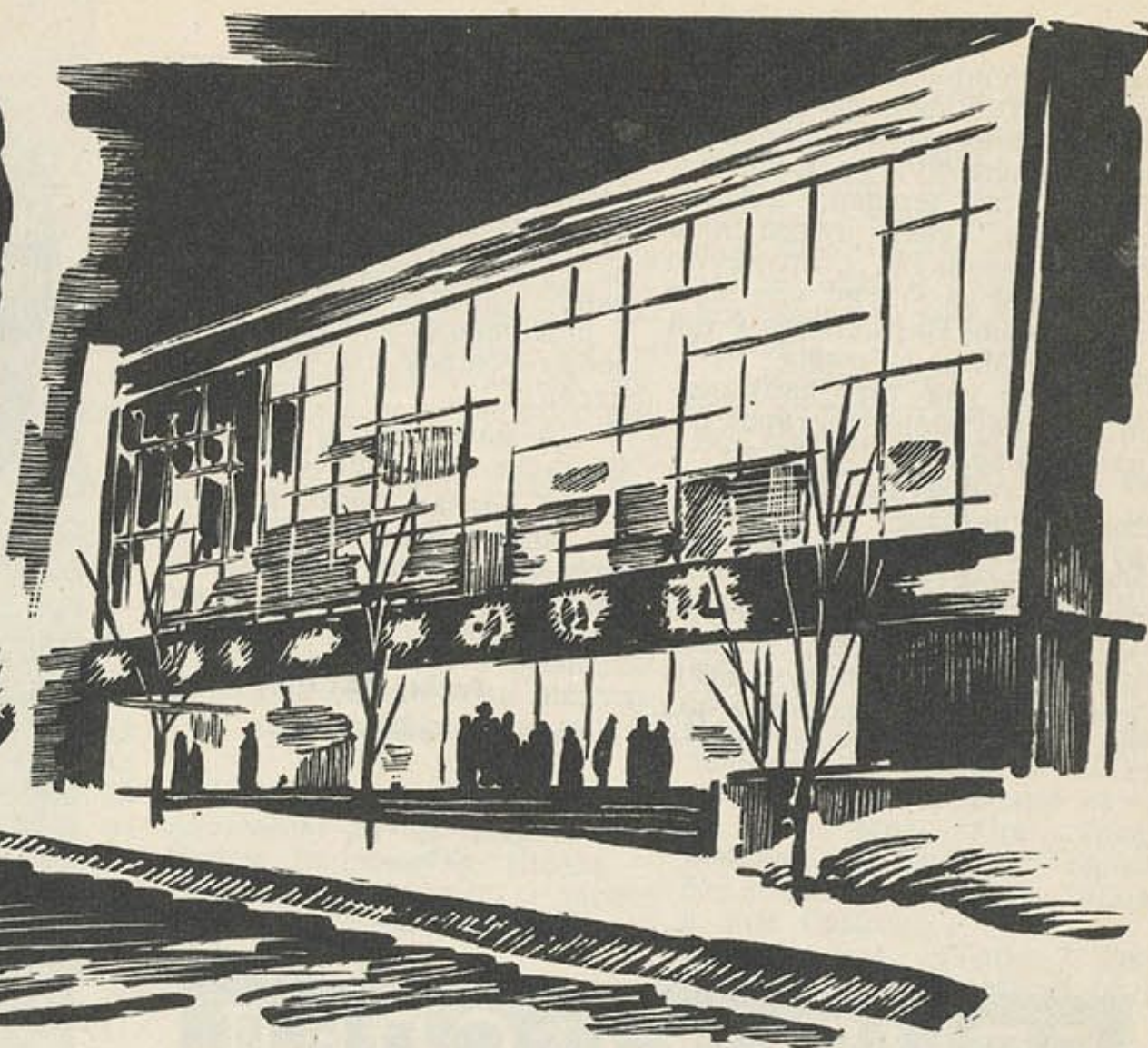
Цяпер — на пенсіі. Мы сядзім у яе невялікім, чысценькім па-
коі. На відным месцы — фатаграфія: дзве дачкі, зяці, унукі.
Юлія Іосіфаўна ціха, задуманна расказвае пра сваё жыццё, ус-
памінае, за што ўзнагароджана ордэнам «Знак Пашаны», ме-
далем «За працоўную доблесць», трыма медалямі Выстаўкі да-
сягненняў народнай гаспадаркі СССР, некалькімі ганаровымі
граматамі.

Грукочучы гусеніцамі, ішоў па вуліцы трактар. Жанчына ўс-
хапілася, хуценька падышла да акна, нешта крыкнула тракта-
рысту, але машына павярнула ўжо за паварот.

— Вось гэты Іван, — уздыхнуўшы, прагаварыла яна. — Колькі
разоў казала, каб змяншаў абароты матора на павароце. Ніяк
не ўцяміць. Трэба будзе да інжынера схадзіць...

Слухаеш Юлію Іосіфаўну Мардусевіч, жанчыну з палескага
саўгаса «Дзесяцігоддзе БССР» Любанскага раёна, і думаеш:
глыбокі і роўны след праклала яна ў жыцці. Той, хто ідзе і
будзе ісці па гэтай следу, ніколі не саб'еца з дарогі.

В. БЫЧОК

Таццяна ГАРЭЛІКАВА

СЛАВУТЫ ДОМ

Апавяданне

Мал. К. Ціхановіча.

Я трымала ў руцэ паперку з адрасам і ад злосці ледзь не плакала. Раён гэты ў горадзе быў новы, дамы былі падобныя ўсе, як блізныя, і я ніяк не магла адшукаць патрэбную вуліцу. Ужо колькі разоў спыняла сустрэчаных, але тыя толькі разводзілі рукамі. А нейкі мужчына дык сказаў, што жыве тут даўно, а пра вуліцу такую нават не чуў. Рашыла паспрабаваць шчасця ў апошні раз. Не пашанцуе—завярнуся і дадому.

Спыніла жанчыну з вялікай сумкай у руках.

— Прабачце, вы не скажаце, як прайсці на вуліцу Камарова?

— На жаль, не. Я сама тут упершыню.

Рашуча скамечыла паперку, сунула ў кішэню і накіравалася да аўтобуса прыпынку.

— Якую вы казалі вуліцу?—раптам за маёй спіной прагучаў мужчынскі голас.

Павярнулася. Да мяне падыходзіў высокі хлопец год дваццаці пяці, смуглы, з чорнымі, як сажа, валасамі.

— Камарова,—недаверліва паглядзела я на яго.

Ён усміхнуўся.

— Дык гэта ж зусім у другі бок. Пайшлі на аўтобус. Я таксама туды.

Не чакаючы маёй згоды, ён рашуча ступіў крок уперад.

— Дзякую, а то я ўжо хацела ні з чым назад вяртацца,—з палёгкай уздыхнула я, ідучы попеч з новым знаёмым.

— Падзем восьмым нумарам. Два прыпынкі—і, калі ласка, вуліца Камарова.

У аўтобусе ён узяў два білеты і сеў побач са мной.

— Вам куды трэба? У атэльє?

— Не,—я падала яму адрас.—Вось.

Ён узяў паперку, прабег па ёй вачыма.

— Ціка-а-ва,—працягнуў і неяк загадкава ўсміхнуўся ён.—А кім вам даводзіцца Алесь Пятровіч?

Не паспела я адказаць, як ён схопіў мяне за рукаў:

— Чакайце, вы яго пляменніца Галя. На месяц у гасці едзе. З Краснаярска. Адгадаў?

— Не, не адгадалі,—пакруціла я галавой.—З Алесем Пятровічам я не знаёма нават. У вочы яго ні разу не бачыла.

— Нічога не разумею,—развёў ён рукамі.

— Усё зусім проста. Еду па даручэнню сяброўкі. Вось перадаць трэба,—і я выцягнула з сумкі загорнуты ў газету пакунак.—А вы што, ведаеце Алесь Пятровіча?

— Чаму не? Мы жывём з ім у адным доме. Толькі пад'езды розныя.

— Вось дык супадзенне!

У гэты час аўтобус прыпыніўся, і мы выйшлі на вуліцу.

— Давайце тады знаёміцца: Мікіта,—працягнуў ён руку.

Я назвала сваё імя.

Хвілін дзесяць мы ішлі побач і размаўлялі пра ўсялякія дробязі. Я паспела добра разгледзець яго: высокі лоб, цёмныя вочы з доўгімі вейкамі, прыгожы прамы нос.

— А вось і той славуты дом нумар дзевяць, які вы шукалі цэлую гадзіну,—неўзабаве сказаў ён, кінуўшы галавой на шылдачку.

— Чым жа славуты гэты дом?—пацікавілася я.

— Чым? Ну як вы не разумеете? У гэтым доме,—ён зрабіў шматзначную паўзу,—у гэтым доме, напрыклад... жыву я.

— А хто вы такі?

— Я—Мікіта!—сказаў ён вельмі сур'ёзна.

Мы рассмяяліся ў адзін голас. Размова пайшла неяк сама па сабе, ні яго, ні мяне не трэба было цягнуць за язык.

Каля патрэбнага мне пад'езду я падала руку:

— Ну што ж, дзякую за дапамогу, Мікіта... Бывайце.

— Не, так лёгка вам не адплаціцца. — жартаўліва сказаў ён. — Ідзіце спачатку да Алеся Пятровіча, а потым будзем разлічвацца.

Калі ўжо шчыра прызнацца, дык чамусьці было вельмі прыемна, што мы яшчэ «будзем разлічвацца». Па ступеньках лесвіцы мяне несла прыемная думка, што там, на двары, чакае ён. Цяжка растлумачыць, чым прыцягнуў да сябе гэты хлопец. Пэўна, ён здаўся мне нейкім не падобным да другіх, я знайшла ў ім штосьці сваё, асабістае.

На чацвёртым паверсе аддыхалася і пазваніла ў шаснаццаціную кватэру. Цяпер нават сказаць не магу, хто мне адчыніў тады. Здаецца, нейкая жанчына. Я працягнула ёй пакунак і папрасіла перадаць Алесю Пятровічу. Паверхам ніжэй чула, як жанчына запрашала мяне зайсці. Дзе там! Унізе чакаў ён!

— Так хутка?

— А я ў пакой не заходзіла.

Не ведаю, колькі часу хадзілі мы па вуліцах. Ён расказваў пра сябе.

У гэтым годзе закончыў архітэктурны інстытут. Усё ніяк не мог рашыць, куды паехаць працаваць: быў шырокі выбар — з ім лічыліся. У Мінску паабяцалі адразу даць кватэру. І вось ён жыве тут ужо другі месяц. Увесь час завален работай — праектуе новы кінатэатр.

Я слухала гэтага чалавека з такой павагай, як некалі слухала свайго любімага настаўніка па матэматыцы. І маўчала. Бо ў свае дваццаць год нічога яшчэ не паспела арабіць, не дасягнула ніякіх вышын. Мары асаблівай таксама не мела. А Мікіту, як ён сам сказаў, толькі дваццаць шэсць...

— Працаваць так, як працаваў вялікі англійскі архітэктар Ле Карбюзье — вось мой дэвіз! — тым часам натхнёна гаварыў ён. — З усіх вядомых архітэктараў мне найбольш падабаецца яго стыль работы.

Я сумелася. Гэта, напэўна, адбілася на маім твары, бо ён зараз жа з усмешкай спытаў:

— Што, не чулі пра такога?

Я толькі раскрыла рот, каб сказаць, што Карбюзье — гэта зусім не англічанін. Ён француз. Прычым яго сапраўднае прозвішча — Шарль Эдуард Жанерэ... Але апошнія Мікітавы словы скавалі мне язык. Нейкая душэўная сарамлівасць прымусіла маўчаць.

— Нічога страшнага, вам не абавязкова ўсё гэта ведаць. Ваш хлеб — матэматыка, а мы... — ён горда павёў позіркам па новых вышынних будынках.

Рашыла, што памыляюся я.

Колькі хвілін ішлі моўчкі. Кожны думаў аб нечым сваім. Мне ў той час вельмі хацелася зрабіць штосьці незвычайнае, вялікае. Каб не было сорамна глядзець у вочы добрых людзей.

— Лена, хадзем да мяне ў госці, — нечакана прапанаваў Мікіта. — Пабачыце, як я жыву. Магнітафон пакруцім, ёсць цудоўныя запісы.

Зразумешы, што я вагаюся, ён узяў мяне за локаць:

— Ну, як?

Я паціснула плячыма. І хацелася бліжэй пазнаёміцца з гэтым незвычайным чалавекам, і нейкая ўнутраная сіла прымусіла адмовіцца ад запрашэння.

Ён маўчаў. Было відаць, што крыху пакрыўдзіўся. Мне таксама стала трохі няёмка. А можа ўсё ж зайсці? Але тут ён уздыхнуў і сказаў:

— Гаспадыня ў кватэру патрэбна... Час ужо.

Неяк непрыемна разанулі слых гэтыя словы. Другому б я адказала на іх рэзка: «Я на такое не кляюся». Тут жа была зусім іншая справа. Затое я цвёрда рашыла:

— Не, Мікіта, мне трэба дадому. Як-небудзь у другі раз.

— Лена, я буду вельмі ўдзячны вам!

— Не магу. І так затрымалася.

— Калі сустрэнемся? — ён узяў мяне за руку і паглядзеў у вочы.

— Не ведаю... Цяпер вельмі не пагуляеш, сесія хутка, — апусціла я галаву.

— Усё ж, як выпадзе вольная часіна, прыезджайце. Пяцьдзесят восьмая кватэра.

— Дзякую.

Падышоў аўтобус. Мы развіталіся.

Непрыкметна прабегаў месяц. Я вельмі часта ўспамінала Мікіту. Колькі разоў збіралася паехаць на вуліцу Камарова, але то знаходзіліся неадкладныя справы, то не хапала рашучасці.

Неяк кінула падручнікі і канспекты і выйшла ў горад. Адразу накіравалася ў кніжны — можа навінкі якія з'явіліся. Але цікавага для мяне не знайшлося нічога. Рашыла пайсці ў кіно. Не ступіла і трох крокаў ад магазіна, як чыясьці рука кранула мяне за плячо.

— Лена?... Добры дзень, Лена!

Гэта быў ён! Ад нечаканасці і хвалявання я схапіла яго за руку. Моўчкі глядзела яму ў твар і адчула, што з вачэй вось-вось могуць пасыпацца іскрыны радасці.

— Я так чакаў цябе, — ціха вымавіў ён. — Ты ўжо, мусіць, забылася пра мяне?

Я адмоўна паківала галавой. Праспект кіпеў людзьмі. Яны абміналі нас, некаторыя нават кідалі нядобрыя позіркі: маўляў, не знайшлі іншага месца. А я гэтага не прыкмячала.

Нарэшце Мікіта сказаў:

— Пойдзем?

Былі ў кіно, елі марожанае. Я зусім забылася, што праз два дні ў мяне экзамен. У тыя хвіліны я лічыла сябе самым шчаслівым чалавекам на зямлі.

Зусім нечакана ён сказаў, што к шасці яму трэба ехаць да нейкага таварыша. Мы дамовіліся сустрэцца а восьмай ля кінатэатра.

Прыйшла дадому з вясенняй усмешкай на твары.

— Што ты як кветка цвіцеш? — пацікавіліся дзяўчаты.

Я хітра прыжмурылася і выпаліла:

— Мікіту сустрэла!

— Што?!

Абдымкі, пацалункі, распыты.

— Ой, Лена! — пляснула ў далоні Ліля, калі ўсе крыху супакоіліся. — Табе ж тэлеграма.

— Якая тэлеграма? — устрывожылася я.

— Вось, — падала яна лісток з наклеенымі літарамі. — Запрашаюць на перагаворы.

— На восем гадзін, — прачытала я і апусціла рукі.

— А хто закліваў?

— Маці.

Святочнага настрою як не было. Дзяўчаты аднагалосна рашылі:

— Ідзі на спатканне!

Але што падумае маці, калі я не падніму тэлефоннай трубку?

Без чвэрці восем я была ўжо ля кінатэатра. Але Мікіты не відаць. Пакруцілася, пакруцілася на месцы ды і пайшла на пошту. «Нічога, калі спазнюся крыху, — супакойвала сябе па дарозе. — Кажуць, хлопцы заўсёды чакаюць яшчэ пятнаццаць мінут».

Затрымалася я не «крыху», а добрую гадзіну. Прыйшла зноў на дамоўленае месца. Вядома, Мікіты не было. Ніякавата стала на душы. Не давала спакою сумленне. У той раз пакрыўдзіўся. Пасля ж сённяшняга лічы, што між намі ўсё скончана. А можа паехаць да яго? Ён зразумее.

Я рашуча пайшла на прыпынак і села ў падаспеўшы аўтобус. Трывожыла толькі адна думка: хаця б знайсці ў цемры гэтую вуліцу. Якім гэта шляхам ішлі мы той раз?

Выскачыўшы з аўтобуса, я перасекла плошчу, павярнула ў завулак, потым праз двор — і з палёгкай уздыхнула: здаецца, ужо некалі была тут. Цяпер крыху ўперад і налева.

І сапраўды, праз колькі хвілін я ішла па вуліцы Камарова.

Пяцьдзесят восьмая кватэра знаходзілася на апошнім, пятым паверсе.

Стрымліваючы парывістае дыханне, я паднімалася па лесвіцы. Між чацвёртым і пятым паверхамі ля батарэй стаялі нейкія хлопцы і дзяўчыны. Яны паціху размаўлялі паміж сабою. Прайшла міма іх. Яны замоўклі. Я адчула на сваёй спіне іх калючыя позіркі. Калі падышла да дзвярэй, дзе паблісквалі залацістыя лічбы «5» і «8», хлопец сказаў:

— Чарговая, — і яны рассмяяліся.

Я не звярнула на гэта асаблівай увагі. Толькі штосьці вельмі захацелася як мага хутчэй схавацца ў пакой ад гэтых дзвюх пар вострых вачэй.

Націснула кнопку званка. Сэрца забілася моцна-моцна, перасохла ў роце, і я аблізнула асыяглыя вусны. Ніхто не ішоў адчыняць. Пазваніла яшчэ раз. Ціха. Ззаду таксама маўчаць. Але адчуваю, што не зводзяць з мяне вачэй. Нейкі халадок прайшоў па спіне, і я зноў падняла

руку і амаль хвіліну не адрывала ад чырвонай кнопкі званка.

Можа Мікіта заснуў? Ззаду кашлянулі. Потым адзін смяшок, другі. Усё гэта пачало раздражняць, і я з такім адчаем націснула на кнопку, што аж пасінеў палец.

Адкрыліся дзверы. Толькі не Мікітавы, а суседа справа.

— Ён, мабыць, на заводзе. У трэцюю змену працуе, — адказала жанчына на маё нямое запытанне.

— Мне Мікіта патрэбен, — сказала я, бо рашыла, што яна мае на ўвазе каго-небудзь іншага.

— Дык я і кажу: пэўна, на рабоце.

— Не, — падаў голас хлопец, што стаяў ля батарэі, — у яго ўвесь гэты тыдзень першая змена.

Высунулася галава яшчэ з адной кватэры:

— Вам Мікіту? Па-мойму, ён да жонкі паехаў.

— А можа і так, — згадзілася жанчына.

Шырока раскрыўшы вочы, я глядзела перад сабой, але нічога не бачыла. Які завод? Да якой жонкі? Няўжо гэта пра Мікіту? Сэнс пачутых слоў стаў даходзіць да мяне толькі цяпер.

У гэты час унізе пачуліся крокі.

— Можа, ён ідзе, — азвалася дзяўчына.

— Не, — запярэчыў сусед справа. — Жаночыя чаравікі ступаюць.

Сапраўды, праз хвіліну мы ўбачылі, што ўверх па лесвіцы паднімаецца нейкая жанчына. На ёй было панашанае карычнева-рыжае футра, у руках — гаспадарчая сумка. Кінуліся ў вочы густа намазаныя ярка-чырвонай памадай вусны.

У поўнай цішыні прайшла яна міма пары, што стаяла ля батарэі. Я чакала, што вось-вось хто-небудзь з Мікітавых суседзяў скажа ёй, накітаваў:

— Каго я бачу? Нарэшце вы да нас завіталі!

Але маўчала жанчына, маўчаў дзядзька ў піжаме, маўчала школьніца з шасцідзесятай кватэры. І ўсе не зводзілі з яе вачэй.

Каб хутчэй схвацці ад нашых пільных позіркаў, яна пачала часта перабіраць нагамі. Ушчыльную наблізілася да нас — і мы расступіліся, далі ёй дарогу. Цяжка дыхаючы, яна падышла да пяцідзесяці васьмай кватэры.

І тут нехта засмяяўся.

Цяпер мне стала ўсё-ўсё зразумелым. І дзіўныя паводзіны закаханых, і здэклівыя ўхмылкі суседзяў.

Жанчына з усёй сілы націскала на чырвоную кнопку званка. Мне стала вельмі агідна глядзець на яе і здалося, што каб быў побач гэты «архітэктар», я б плюнула яму ў твар.

— Што, Мікіты няма дома? — павярнулася да нас жанчына.

— Так, няма. Я таксама да яго, — адказала я, смела глядзячы ёй у вочы.

Яна неяк дзіўна павяла плячыма, прыкусіла вусны і, ужо апусціўшыся на колькі прыступак уніз, сказала:

— Прыйдзецца зайсці заўтра раніцай. Неадкладныя справы.

Яе праводзіў здэклівы смех.

Суседзі пазачынялі за сабою дзверы, а я ступіла ўніз.

— Перадайце Мікіту, — пачала я, параўняўшыся з хлопцам і дзяўчынай, і задумалася.

— Можа, у вас ёсць папера і аловак? Я лепш напішу яму.

Усміхаючыся, хлопец выняў з кішэні блакноцік, вырваў лісток і падаў разам з аўтаручкай.

«Тут ты не схлусіў — дом сапраўды славуты», — напісала я. Потым падумала і дадала: «Толькі Карбюзе не англічанін, а француз. У другі раз не блытай».

— Вось, — працягнула запіску хлопцу. — Перадайце, калі ласка.

— А вы лепш укіньце ў яго паштовую скрынку.

— Не, калі ласка, перадайце вы.

Я развіталася і пачала хутка спускацца ўніз. На момант прыпынілася, закінула галаву і, трымаючыся за сцяну, крыкнула:

— Можаце прачытаць!

— Не, навошта? — данёсся ў адказ голас хлопца.

Калі выйшла з дому, дзёмуў моцны халодны вецер.

Прайшла колькі крокаў уперад і спынілася: за два-тры метры ад мяне стаяла тая жанчына з гаспадарчай сумкай. Убачыўшы мяне, яна адвярнулася. Вецер падзёмуў ёй у твар, і яна шчыльна закінула ў футра.

Я моўчкі прайшла міма. Мне было вельмі гарача.

SOS

— Алё! Так, Мінск! Так, абласная. Што здарылася?.. Зразумела. Сустрэкайце самалёт!

І праз некалькі мінут з Падлеснай вуліцы да аэрапорта імчыць праз увесь горад машына з чырвоным крыжам. На ёй няма зялёнай паласы, і прывілеямі хуткай дапамогі яна не карыстаецца. Але калі што-небудзь «вельмі тэрміновае», то вадзіцель, няхай даруе яму ГАІ, уключае самую высокую хуткасць. А яшчэ праз некалькі хвілін маленькі, юркі «ЯК», таксама з чырвоным крыжам на крылах, прыняўшы на борт аднаго ці двух пасажыраў, узлятае ў паветра.

У сталічным аэрапорце, сярод велічных сучасных лайнераў, самалёт санітарнай авіяцыі здаецца крышку архаічным, здаецца маленькай ластаўкай сярод арлоў. Толькі, здараецца,

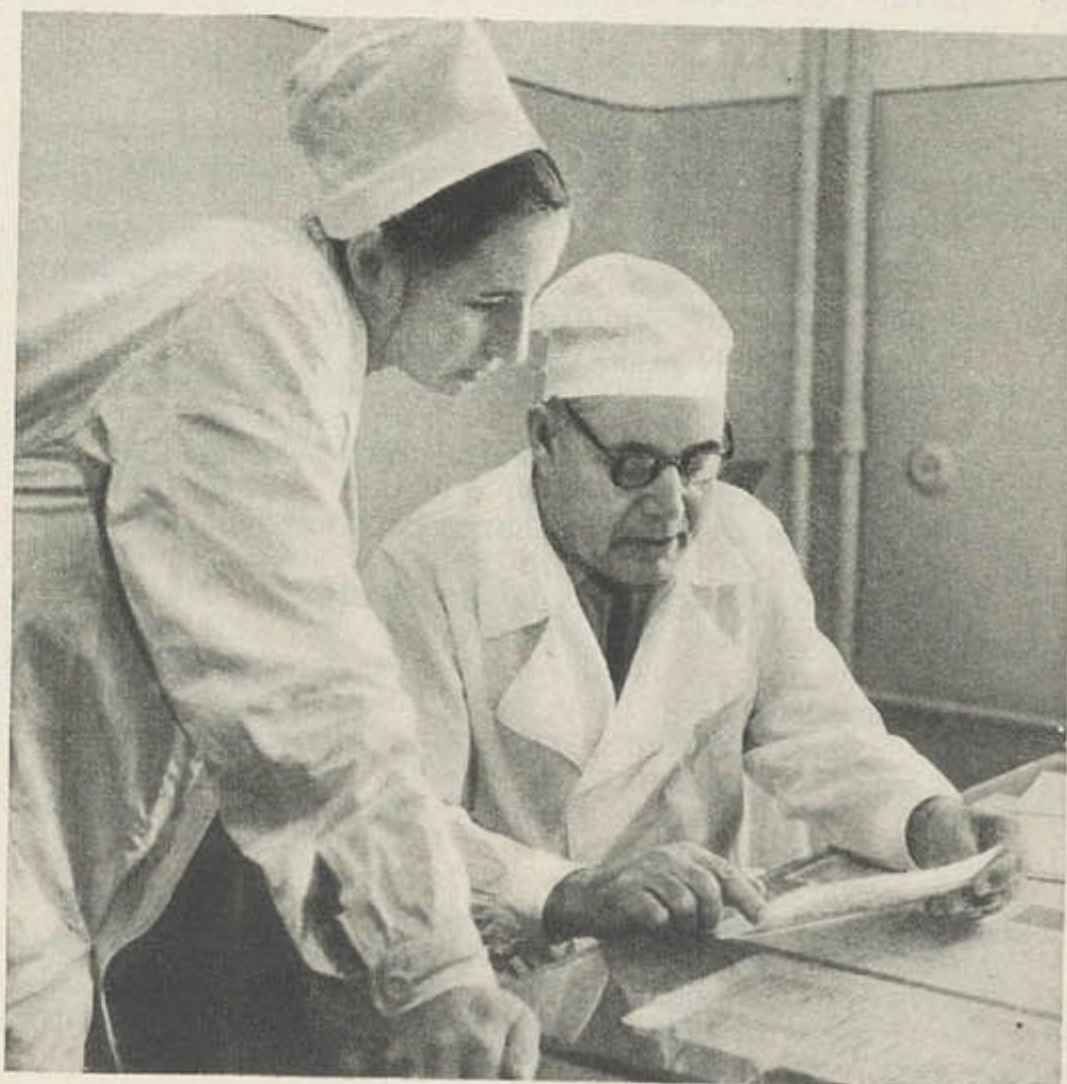
і арлы даюць яму першую ўзлётную паласу. Бо...

SOS! SOS!

Бо недзе — ці то на Любаншчыне, ці на Капыльшчыне, ці ў Нясвіжы, ці на азёрнай Мядзельшчыне, у раённай бальніцы або на лясной дзялянцы, у далёкай вёсцы або на тарфяным масіве з чалавекам здарылася бяда. І чалавеку патрэбна дапамога ўрача. Самая неадкладная. Самая кваліфікаваная.

...Позняй ноччу Наталлю Леанідаўну Карсакевіч, хірурга-гінеколага Мінскай абласной бальніцы, як гэта здаралася ўжо не раз, пабудзіў тэлефонны званок. Кароткая, як у ваенны час, размова, хуткі развітальны позірк на ложка дачушкі — дзевяцігадовая «гаспадыня» астаецца дома адна, без бабу-

Прафесар Іван Баніфаціевіч Аляшневіч толькі што вярнуўся з кансультацыі.

лек і нянек, і... ля пад'езду ўжо чакае машына. Знаёмая дарога да аэрапорта. Знаёмы лёгкі аэнаб пасля цёплага ложка. Знаёмая, ох, якая непрыемная іншы раз, «баўтанка» ў паветры. І... твар жанчыны на пожку, белы, белы твар, бялейшы за падушку, здаецца, бялейшы за снег. Нарадзіла двойню і ледзь не аддала гэтым двум новым людзям на зямлі сваё жыццё. Настала клінічная смерць.

Няхай не ведае яна і цяпер, няхай не хвалюецца пасля ўсяго. Але вы, усе астатнія, вы павінны ведаць. Там, у Міханавічах, ноччу ў доме парадзілі, толькі што апусціўшыся з неба, пасля дарогі і «баўтанкі» Наталля Леанідаўна Карсакевіч уступіла ў паядынак са смерцю. Недзе побач, у гэтым жа пакоі, цепліліся новыя жыцці. Але блізнят тады не бачыла Наталля Леанідаўна. Там было ўсё ў парадку. А маці, маці!.. Усю ноч, і ўвесь дзень, і ў наступную ноч, да самага світаньня, да таго моманту, пакуль злётку не паружавелі шчокі жанчыны, пакуль крывяны ціск, сэрца, дыханне не сказалі вопытнаму воку ўрача: усё добра, добра, нарэшце! — да самай гэтай хвіліны не адышла ад яе Наталля Леанідаўна. А па прасёлачных дарогах і па шасэ доўга яшчэ ўзад і ўперад імчаліся машыны з чырвонымі крыжамі: везлі кроў. Вельмі многа донарскай крыві патрэбна было жанчыне з Міханавіч, каб поўнасьцю вярнуцца да жыцця.

Ёсць рэчы, да якіх можна прывыкнуць. Але калі перастаеш ім здзіўляцца, нешта вельмі важнае ў жыцці людзей можа прайсці міма цябе. Асабіста мяне заўсёды бясконца здзіўляла і здзіўляе мужнасць урача, які воль так, адзіна, саманасам, без памочнікаў і кансультантаў, без выдатнага клінічнага абсталявання, толькі на ўласную адказнасць, толькі па ўласнай мужнасці ўступае ў паядынак са смерцю. Што ёсць асаблівае ў характарах, у рысах твару, у постаці гэтых людзей, воль гэтага, напрыклад, урача, гэтай жанчыны, для якой такія паядыны — амаль што звычайная рэч?

Узрост, пэўна, сярэдні, калі не маладзейшы. Коротка падстрыжаныя валасы: так прасцей і ямчэй для хірурга. Голас — не валявы, не рашучы. Звычайны, мяккі, жаночы. Простая, такая ж мяккая, жаночая ўсмішка і — ніводнага слова, ніводнай інтанацыі, у якой прамільгнула б хоць на іёту ўсведамленне сваіх «асаблівых заслуг перад чалавецтвам», перад людзьмі.

— Мы ўсе выязджаем, калі трэба... Робім, што трэба, што можна зрабіць...

Ледзь не сілай выцягваю «выпадак за выпадкам».

А цяпер экіпаж санітарнага самалёта — (злева направа) урачы Станіслаў Пятровіч Рынейскі, Наталля Леанідаўна Карсакевіч і пілот Канстанцін Фёдаравіч Замасцянін — можа спакойна адпраўляцца ў зваротны рэйс. Жыццё чалавека выратавана... Фота Ул. Вяхоткі.

— А што здарылася нядаўна ў Нясвіжы?

— Вельмі сур'ёзная была справа. Таксама ў жанчыны амаль наступіла клінічная смерць. Трэба было неадкладна рашаць: або аперацыя, або...

— І вы... адна вырашалі?

— Думаць не было калі. У такіх выпадках усё бярэш на сябе.

«Усё» — гэта значыць жыццё чалавека. Гэта значыць — вялікую адказнасць, самую вялікую, якая можа існаваць на зямлі. Воль і яшчэ адна рэч, пра якую мы не так ужо часта думаем: адказнасць чалавека перад чалавекам. Тут яна пачынаецца з той хвіліны, калі ў маленькім пакоі абласной бальніцы, у тым, на дзвярах якога напісана «санавіцыя», раздаецца тэлефонны званок. І дзяжурны дыспетчар Мікалай Тарасавіч Чарняўскі, чалавек спакойны, з арганізаванасцю ваеннага, чалавек, якому ў гэтыя хвіліны дадзена ўлада над усёй бальніцай (любога патрэбнага ўрача, самага паважнага прафесара ён можа падняць з ложка), адказвае трубцы:

— Сустрэкайце самалёт. (Або

машыну, калі надвор'е не лётнае).

З той хвіліны ідзе яна нябачным ланцужком, ад чалавека да чалавека, гэтая высокая, святая адказнасць, часцей за ўсё безымянная. Ад таго, як павядзе машыну шафёр... Як уключыць матор лётчык... Як будзе трымаць сябе ў час аперацыі нязменны спадарожнік хірурга ўрач-анэстэзіёлаг... Ад людзей, якіх не ўспомніш нават, не назавеш... Там, у Нясвіжы, напрыклад, людзі бясконца абрываўлі тэлефон, калі даведаліся, што цяжка хвораю жанчыне патрэбна донарская кроў. Якой жанчыне? Усё роўна. Чалавеку...

...Ну, зразумела — прафесар не бог. Не ўсё на свеце падладна і яму, вопытнаму, моцнаму чалавеку, якому пражытыя гады толькі плюсавалі сілу і мужнасць. Але... бываюць хвіліны, калі прафесар становіцца богам! Ля ложка шаснаццацігадовага юнака Валодзі з-пад Слуцка, паверце, я пераканалася ў гэтым. Іван Баніфацьевіч Аляшкевіч, прафесар-хірург, чалавек з многімі высокімі тытуламі і званнямі, зрабіў больш, чым мог бы зрабіць бог, калі б

ён існаваў. Валодзя прастудзіўся на рыбалцы і захварэў на вельмі цяжкую, даволі рэдкую форму астэміэліту. Аперацыя, доўгая і складаная, здавалася амаль безнадзейнай. Амаль... Гэтае кароценькае слова ў медыцыне часта стаіць на мяжы жыцця і смерці. Тут, на шчасце, перамагло жыццё.

Таксама быў тэрміновы выпадак. І, пэўна, калі да самалёта сярод начы падыходзіў пажылы чалавек, Іван Баніфацьевіч Аляшкевіч, самы часты «пасажыр» санавіцыі з усёй прафесуры горада, пэўна, плечы яго сутуліліся крыху больш, чым зараз. Бо прафесар усё ж такі не бог...

...Ведайце пра гэтых людзей. І, калі ласка, іншы раз успамінайце іх. Можна ў зямных дарогах і трывогах стане вам цяплей і святлей ад таго, што яны ёсць. І хто ведае... Можна ў навагодняю ноч, калі для ўсіх нас гучэў звон бакалаў, хтосьці з іх у гэты час слухаў рокат матора маленькага санітарнага самалёта.

Бо нехта зноў паклікаў: «SOS!»

Алена УЛАДЗІМІРАВА

КІНААКТРЫСА ЛЮДМІЛА ГУРЧАНКА

Апавядаючы пра актрысу Людмілу Гурчанка, як не прыгадаць яе першую работу ў кінафільме «Карнавальная ноч»? У ім было шмат акцёрскіх удач, рэжысёрскіх знаходак, запамінальных песень, і ўсё-такі першае, што паўстае ў нашай памяці, — вясёлая, жыццядарасная камсамолка Лена. Гурчанка ў гэтай ролі зачаравала характарам, цеплынёй і шчырасцю.

Поспех «Карнавальнай ночы» быў такі шумны, што рэжысёр А. Файнцымер не мог устаяць перад спакусай запрасіць актрысу ў свой фільм «Дзяўчына з гітарай», які з'яўляецца ў некаторым родзе паўтарэннем карціны «Карнавальная ноч». Гурчанка добрасумленна выканала ўсё, што ад яе патрабавалася, — яна спявала, танцавала. Але гэты фільм не адкрыў нічога новага ні для яе, ні для гледачоў.

Рэжысёры лічылі Людмілу Гурчанка актрысай камедыйнага плана.

А што думала сама актрыса?

Яна кажа, што заўсёды марыла пра складаную, драматычную ролю. І гэта жаданне падтрымала Тамара Фёдаравна Макарава, яе педагог ва Усесаюзным дзяржаўным інстытуце кінематаграфіі, бачачы ў ёй задаткі актрысы драматычнай.

І вось нарэшце «першая спроба пярэ». Ленінградскі рэжысёр Уладзімір Венгераў даверыў Гурчанка склада-

Людміла Гурчанка ў фільме «Не і так».

ПАЭТАМ — У ДАРОГУ

Саюз пісьменнікаў Беларусі правёў нядаўна традыцыйны семінар маладых літаратараў. У зацішныя лясныя Каралішчавічы (Дом творчасці пісьменнікаў) з самых розных раёнаў рэспублікі з'ехаліся паэты, празаікі, паўпрэды сатыры і гумару. За два тыдні, пакуль ішоў семінар, памаладзей, здаецца, стары Каралішчавіцкі лес. Гэтулькі вершай адразу пачуў ён і сам навеяў натхнёным паэтам! Гэтулькі думак выклікаў і падказаў новых задум стрыманым празаікам! А колькі тут маладога смеху і дасціпных жартаў прагучала!

І тым не менш два тыдні ў Каралішчавічах ішла сур'ёзная гаворка пра літаратуру, пра яе месца ў нашым жыцці, пра яе прызначэнне. Людзі самых розных лёсаў, розных заняткаў і прафесій (журналісты, настаўнікі, вайскоўцы, студэнты), маладыя пісьменнікі сёлетняга семінара пакінулі ўражанне людзей сталых, сур'ёзных, шырока адукаваных — кожны з пэўным запасам жыццёвага вопыту. І вопыт гэты, трэба сказаць, апраўдаў сябе ў іх творчасці.

У гэтым нумары «Работніца і сялянка» знаёміць сваіх чытачоў з вершамі маладых паэтэс — удзельніц семінара.

Ніна Мацяш — яе імя на старонках нашага часопіса з'яўляецца ўжо трэці раз. Апрача вершай, Ніна займаецца яшчэ перакладамі з французскай і нямецкай мовай, якімі яна дасканала валодае. Піша таксама яна і апавяданні.

Марыя Шаўчонак — журналістка са Шчучына на Гродзеншчыне. Працуе ў раённай газеце. Хто-хто, а яна на аднастайнасць жыцця не паскардзіцца: гэтага ёй не дазволіць яе «раёнка»!

Валянціна Коўтун і Ніна Шклярава — абедзве студэнткі. Валя вучыцца ў Львоўскім універсітэце на аддзяленні славянскіх моваў філалагічнага факультэта, Ніна — студэнтка літфака Гомельскага педагагічнага інстытута. Як той, так і другой без вершай няма, як кажуць, жыцця. І гэта выдатна!

Пра Галіну Каржанеўскую трэба сказаць, што вось у каго сапраўды яшчэ ўсё наперадзе: і атэстат сталасці, і сама сталасць, і сталасць паэтычнай. Не трэба жадаць толькі маладой паэтэсе заспакаення і самаздаваленасці.

Толькі неспакой і сардэчнае гарэнне нараджаюць Паэзію. І толькі імі жывы Паэты!

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Валянціна КОЎТУН

КРАСАВІК

Прыходзіць позна красавік,
І пачынаецца трывога,
Выходжу я і маладзік
На задрамашую дарогу.

Хачу, каб ветры так гулі,
Як пёўні гліняныя ў вуснах,
Каб дрэвы на руках няслі
Тугія сэрцы, нібы гуслі,

Каб гнёзды ажылі ў гаі
І дыхалі, як нашы грудзі,
Каб дні плылі, як ручаі,
Каб даганялі іх мы —
людзі...

Ніна ШКЛЯРАВА

Напісаць хацела пра вайну,
Ды дзіця спрасонна

засмяялася.

Выйшаў верш пра шчасце

і вясну,

Хоць і восень на двары

трымалася.

Напісаць хацела пра бяду,
Ад якой яшчэ балела рана,
Певень кукарэкнуў на

двары —

І у вершы задыміўся ранак.

Напісаць хацелася пра зло,

Ды сястрычка, на калені

ўзлезшы,

Прытуліла да ілба далонь —

Дабрата з'явілася ў вершы.

ную драматычную ролю Соні ў фільме «Балтыйскае неба». З дзяўчынкі-падлетка Соня ператвараецца ў дарослую жанчыну, якая шмат перажыла.

Гэта работа маладой актрысы была ацэнена па вартасці. «Гурчанка сапраўдная актрыса пераўвасаблення, — сказаў артыст Эраст Гарын. — Вострая, яркая камедыяна і глыбокі, стрыманы драматызм — усё ёй даступна».

І вось жаданая роля. Паверыўшы ў актрысу адзін раз, рэжысёр Уладзімір Венгераў зноў прапануе Людміле Гурчанка ролю ў сваім фільме. На гэты раз яшчэ больш складаную, яшчэ больш драматычную — ролю Марыі ў карціне «Рабочы пасёлак».

Марыя — гэта няшчасная, злосная жанчына. З вайны прыйшоў муж, пасля ранення ён аслеп. Ён п'е безупынку. Удзень работа на заводзе, а ўвечары дома п'яны муж. Марыя не вытрымлівае і кідае яго.

— Мне даўно хацелася сыграць ролю, — гаворыць актрыса, — у якой бы заключалася глыбокая думка, цікавы і тонкі падтэкст. Мне хацелася сыграць не проста вясёлую дзяўчыну, а жанчыну са складаным лёсам, перадаць у гэтым вобразе накоплены запас жыццёвых назіранняў, перажыванняў, пачуццяў. У нейкай меры гэтай маёй мары адпавядае роля Марыі.

Запомнілася Людміла Гурчанка і ў фільме «Будуецца мост», дзе яна выконвала ролю Жэні.

У бліжэйшы час глядачы зноў сустрэнуцца з папулярнай актрысай: на гэты раз у новай музычнай кінакамедыі «Не і так», створанай рэжысёрам А. Кальцатым на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыю Е. Памешчыкава. У гэтай спартыўнай кінакарціне Л. Гурчанка выконвае новыя эстрадныя песні.

Я ЗНАЮ: ГОРАД БУДЗЕ...

Наваполацк. Горад без старых дамоў, без старажытнай гісторыі. Я люблю гэты горад, таму што будавала яго.

Мне падабаюцца яго вуліцы, якія пачынаюцца ад лясных сцежак, прыгажуні-дамы, у вокны якіх глядзяцца стогадовыя сосны і елкі.

Я люблю блукаць па вячэрняму Наваполацку. Проста хадзіць, глядзець і пытаць: няўжо ўсё гэта мы пабудавалі за восем гадоў?

Але гэта так. Восем гадоў назад нашы хлопцы і дзяўчаты адзначалі першае наваселле... вось у гэтым інтэрнаце.

А цяпер мы маем дзесяткі вуліц і магазінаў, бальнічны гарадок, прафілакторый.

30 тысяч... Столькі жыхароў у маім горадзе сёння. Аднойчы мне давялося пачуць ад адной гасці Наваполацка: «Колькі ні прыязджаю сюды, усякі раз знаходжу новае».

Так, яшчэ зусім нядаўна на месцы гэтых сонечных будынкаў была пустэча. Цяпер тут раскінутыя новыя цудоўны мікрараён, дзе адсвяткавалі наваселле сотні сем'яў: будаўнікі, нафтавікі, энергетыкі, настаўнікі.

Здаецца, зусім нядаўна я бачыла, як прыбівалі дошчачку «Наваполацкая сярэдняя школа № 1». А сёння ўжо ёсць школа № 2 і № 3. Удзень вучацца дзеці нафтавікоў і будаўнікоў, а ўвечары кабінеты і класы ў распараджэнні дарослых — навучэнцаў школы рабочай моладзі. Сённяшні Наваполацк — гэта горад студэнтаў. У двух вучылішчах, нафтавым тэхнікуме вучацца будучыя тэхнолагі, электрамеханікі, тэхнікі-механікі нафтавай прамысловасці. Неўзабаве гасцінна расчыніць дзверы інстытут.

...Нястомна перакрэсліваюць неба гіганцкія стрэлы кранаў. Мой горад расце, стае.

Будуць ісці гады, нараджацца новыя пачыны і новыя героі, але я ўпэўнена: расказ пра мой горад, яго людзей экскурсаводы заўсёды будуць пачынаць ад вуліцы Пятра Блохіна. Імя першага героя Нафтабуда, брыгадзіра першай брыгады камуністычнай працы ніколі не забудуць жыхары Наваполацка.

А вось ідзе таксама адзін з тых, хто быў першым, хто будзе новы горад. Эскаватаршчык Леанід Седуноў. Калі-небудзь яго сын Валерка будзе ганарыцца тым, што ён равеснік Наваполацка.

Кавалер ордэна «Знак Пашаны», муляр Альбіна Рагожкіна. Колькі іх, ардэнаносцаў, жыве ў маім горадзе! Гляджу на іх і на памяць прыходзяць словы Маякоўскага: «Я знаю: горад будзе...».

Ён ужо стаіць на беразе Дзвіны, горда ўзнёсшыся сярод векавога бору.

Кацярына КАЗАКОВА,
сакратар камітэта камсамола Наваполацкага нафтапрацоўчага завода.

Марыя ШАЎЧОНАК

Спыніся, восень, у грыбным
бары,
Дзе цішынёй настоена ўсё
неба,
Дзе ўсё, чаго захочацца, —
бяры,
А грошай ні капейкі не
патрэбна.
Зямля прынесла тысячы
дароў —

Ад дрэў магутных да
насення-кропак.
Чытаю таямнічы бег дарог
І багацею з кожным новым
крокам.
Спыніся, восень, у грыбным
бары,
Як жыламі, аплеценым
карэннем.
І ўсіх нас гэтак шчодро
надзялі
І залатым спакоем,
і гарэннем.

Ніна МАЦЯШ

Ты цалаваў мне рукі
і казаў,
што імі я,
худымі і маленькімі,
кайданы адзіноцтва твайго
шэрага
змагла
з шчаслівым званам
разарваць.

Ты цалаваў мне вочы
і казаў,
што,
як бетонны хвалярэз
захоўвае
прычал ад хваль
знішчальных,
так і ты
ўсе мае беды
прымеш
на сябе.
Ды хвалярэз той аказаўся
хісткім.
І першай хвалі не стрымаў.
Знясло.

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ

Што ты мне, чэрвень,
Пакінеш на памяць?
З чым я сустрэну
Зімовую замяць?
Ты не шкадуй мне
Дзівосных імгненняў,
Росаў, вясёлак
І звонкіх праменьняў,
Ты зачаруй мяне
Летнімі снамі,
Глянй мне у вочы
Сузор'яў вачамі.
Сонцам аблі,
Напай цеплынёю, —
Я не баюся
Твайго неспакою.
Радасць пакінь мне
На кожнае ранне.
І некалі ўвосень
Прыйдзі на спатканне.

АГЕНЬЧЫК

Е. ЕЛАГІНА

Успыхнуў блакітны экран — цуд нашага веку. За круглым сталом сядзяць жанчыны. Удзельніцы Кастрычніцкай рэвалюцыі, героі першых пяцігодак, ветэраны Вялікай Айчыннай вайны, работніцы і сялянкі, урачы, інжынеры, настаўніцы, Героі Сацыялістычнай Працы і Героі Савецкага Саюза... У тэлевізійным кафэ пачалося расшыранае пасяджэнне Віцебскага абласнога жансавета. У шчырай, сардэчнай гутарцы прынялі ўдзел не толькі тыя, хто прыйшоў у тэлестудыю, але і тыя, хто сядзеў ля сваіх тэлевізараў. Гэтую незвычайную сустрэчу арганізаваў абласны жансавет па ініцыятыве яго старшыні Ганны Іванаўны Шавяковай.

Ва ўсіх, хто бачыў і чуў гэту гутарку, перад вачыма прайшлі пяцьдзесят мінулых гадоў, гадоў гераічнай працы, пошукаў, барацьбы з ненавісным ворагам за вызваленне Прыдзвінскага краю, аднаўленне разбуранай гаспадаркі.

Як бы пераносічы нас у мінулае, з экрана гучалі вершы Мікалая Аляксевіча Някрасава:

...Доля ты! Русская долюшка женская!
Вряд ли труднее сыскать.
Немудрено, что ты вянешь до

времени,
Всевыносящего русского племени
Многострадальная мать!

А перад вачыма старэйшых жанчын узніклі невясёлыя малюнкi іх маладосці. На «блакітным агеньчыку» прысутнічала былая работніца льнопрадзільнай фабрыкі «Дзвіна» Марыя Якаўлеўна Рагажынская. Яна добра памятае, як доўга цягнуўся рабочы дзень на фабрыцы, як

тут жа, ля станкоў, раджалі жанчыны, як надрываліся на цяжкай працы малалетнія дзеці.

Многае магла б расказаць Марыя Якаўлеўна пра барацьбу работніц за свае правы, бо фабрыка «Дзвіна» славілася рэвалюцыйнымі настроямі. Асабліва ўзмацнелі яны, калі ў асяроддзе работніц пранікла бальшавіцкае слова.

Памятае Марыя Якаўлеўна, як абураныя жорсткім абыходжаннем смелыя і рашучыя работніцы пашылі мяшок для тэхнічнага дырэктара Прунье, пасадзілі ў яго ненавіснага крывасмока і вывезлі на тачцы за фабрычныя вароты. Арганізатары гэтай аперацыі Наташа Рыбакова і Вікторыя Відмант доўга пасля гэтага пакутавалі ў турмах.

Але ні турэмныя скляпенні, ні ссылака не маглi спыніць рэвалюцыйнага руху. Гісторыя ведае нямала жанчын, якія прымалі актыўны ўдзел ва ўстанаўленні і абароне Савецкай улады на Віцебшчыне. У гады грамадзянскай вайны Віцебскі губком РКП(б) накіроўвае для работы ў шпіталі 120 жанчын. А колькі было суботнікаў, калі шылі бялізну для чырвонаармейцаў, рамантавалі цёплыя рэчы! Будзённая работа, але яна так патрэбна была ў тыя цяжкія дні.

Жанчына ў шэрым шынялі са зброяй у руках самааддана абараняла Радзіму. А калі змоўклі раскаты вайны, зноў спатрэбіліся працавітыя жаночыя рукі. Партыя паставіла задачу — ствараць эканамічны фундамент сацыялізма пры самым актыўным удзеле жанчын. Памятаеце радкі Уладзіміра Маякоўскага:

Завод и село, встречай делегатов,
Греми везде приятное «здравствуй!»
Ленин вам — от станков

и от кадок —

Велел придти и вести государство.

І жанчыны ад станкоў і кадушак прыйшлі весці дзяржаву.

Жанчына ў чырвонай касынцы, дэлегатка, актывістка тых гадоў, дагэтуль жыве ў нашай памяці. Дзякуючы яе мужнасці і ініцыятыве нам разам з мужчынамі ўдалося перамагчы разруху, голад, ліквідаваць беспрытульнасць дзяцей.

Іягана Іванаўна Кейв, ветэран Віцебскага трамвайнага парка, можа шмат расказаць пра ажыццяўленне лозунга «Далоў непісьменнасць», пра лікбезы. Старыя і маладыя жанчыны селі за кнігу, і перад імі адкрыўся новы, шырокі свет.

Студзень 1929 года. Першая акруговая канферэнцыя работніц выносіць рэзалюцыю, у якой запісана: «Асабліва ўвага павінна быць звернута на выхаванне актыву работніц, вылучэнне жанчын на кіруючую работу». Як гэта было своечасова!

Раслі і мацнелі нашы гарады, уступалі ў строй новыя фабрыкі і заводы, раслі новыя кадры работніц — пісьменных, кваліфікаваных. Шырокай хваляй разлілося сацыялістычнае спаборніцтва. Высокім працоўным парывам былі ахоплены калектывы ўсіх прадпрыемстваў і будоўляў першых пяцігодак...

Многае паспелі зрабіць за гэты час і вясковыя жанчыны. Калектывізацыя сельскай гаспадаркі ўцягнула ў актыўнае

Віцебск. Вуліца Кірава.
Фота Г. Усламава.

жыццё сялянку. Паявіліся ў вёсцы свае актывісткі. «Жанчыны — на трактар!» — гэты заклік партыі горача падтрымалі сялянінкі. Адною з першых трактарыстак на Віцебшчыне была Вольга Іванаўна Думпо. Самыя актыўныя жанчыны сталі старшынямі калгасаў і сельскіх Саветаў.

Паспяховае будаўніцтва сацыялізма ў нашай краіне спыніла вайна. Карычневая фашысцкая чума знішчала гарады і сёлы, забівала мірнае насельніцтва, гнала ў Нямеччыну на катаргу. І тады жанчыны Віцебшчыны, як і ўсе патрыёткі нашай краіны, сталі на абарону Радзімы, свайго народа, сваіх дзяцей. Адно з іх сталі байцамі Чырвонай Арміі, другія — партызанкамі і сувязнымі, а трэція проста былі савецкімі патрыёткамі — ратавалі раненых, памагалі ў цяжкай барацьбе партызанам, усім сэрцам ненавідзячы гітлераўскі «новы парадак».

Гераіні Вялікай Айчыннай вайны прысутнічалі на святочным «агеньчыку». Але іх было ў шмат разоў больш, іх былі тысячы і тысячы. Мы ганарымся ратнымі подзвігамі Герояў Савецкага Саюза Зінаіды Тусналобавай-Марчанка, Зінаіды Партновай, Веры Харужай, Ефрасінні Зяньковай. Імёны іх шануе народ, паэты складаюць вершы пра іх мужнасць, пісьменнікі ствараюць хваляючыя творы, мастакі малююць іх партрэты. З пакалення ў пакаленне маці будуць выходзіць сваіх дзяцей на прыкладах гераічных подзвігаў абаронцаў Радзімы. Ідуць гады, але памяць пра іх не гасне ў сэрцах удзячнага народа. Узводзяцца помнікі, насыпаюцца курганы славы на нашай зямлі. І над магіламі загінуўшых нашчадкі іх баявой славы даюць клятву быць вартымі іх подзвігу.

Мы нізка схіляем галовы перад подзвігам матак, якія аддалі Радзіме самае дарагое — сваіх сыноў і дачок, перад подзвігам матак Юрыя Смірнова, Міхаіла Сільніцкага, Аляксандра Гараў-

ца — усіх, хто не дачакаўся сваіх дзяцей з вайны. Мы падзяляем іх мацярынскае гора.

Пуля,
Жизнь скосившая сыновью,
Жгучей болью захлестнула мать.
Некого с надеждой и любовью
Ей под кров свой
ожидать!

З таго часу, калі воін-вызваліцель ступіў на знявечаную, апаленую зямлю Прыдзвіння, мінула крыху больш 20 гадоў. Расцвілі гарады і сёлы, з руін і попелу ўстаў прыгажун Віцебск, вялікі сучасны горад з шырокімі вуліцамі і плошчамі, з кінатэатрамі, навучальнымі ўстановамі, фабрыкамі і заводамі. У гэтым працоўным подзвігу немалы ўклад жанчын.

Вуліца Кірава ў Віцебску па праву лічыцца найхарашэйшай, гэта вароты горада. Іх праектавала архітэктар Аляксандра Юрэўна Данілава. Нястомна працуе яна цяпер над праектамі заўтрашняга дня свайго горада.

Старшыняй Віцебскага гарсавета ўжо шмат гадоў запар выбіраюць Яўгенію Аляксееўну Маурыну. Па праву яе называюць гаспадыняй горада.

Жанчыны — вучоныя Віцебшчыны ўзначальваюць кафедры вышэйшых навучальных устаноў, жанчыны-ўрачы аддаюць свае сілы і веды людзям, жанчыны-настаўніцы вучаць і выходзіць нашых дзяцей.

Цяпер цяжка знайсці такі калектыў, дзе б не працавалі жанчыны. Але ёсць прадпрыемствы, якія з поўным правам можна назваць жаночымі. Пра адно з такіх расказала на «агеньчыку» сакратар парткома Аршанскага ордэна Леніна льнокамбіната тав. Іванова. Іх калектыву ўручаны памятны сцяг ЦК КПСС, Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, Савета Міністраў СССР і ВЦСПС. Камбінат дае

12 працэнтаў ільняной тканіны, якая выпускаецца ў Савецкім Саюзе.

Усе 100 працэнтаў ільняных тканін нашай рэспублікі вырабляюцца ткачыхамі Віцебшчыны. Больш 72 працэнтаў панчоў і трыкатажу, 80 працэнтаў дываноў таксама вырабляецца тут.

Шмат цікавага, хваляючага расказала дырэктар Полацкага завода шкловакна Лідзія Іванаўна Грыгор'ева. Але найбольш хвалюе той факт, што такім буйным прадпрыемствам кіруе жанчына. Хіба не напамінае ён нам яшчэ раз, на якую вышыню ўзняла чалавека Савецкая ўлада? Дала нам, жанчынам, магчымасць вучыцца, авалодваць любымі прафесіямі. Канула ў нябыт старая прыказка «Жанчыне дарога — ад печы да парога». Сёння мы гаворым пра жанчыну — дзяржаўнага дзеяча, вучонага, інжынера, касманаўта. Жанчына — дырэктар завода, старшыня калгаса, дырэктар саўгаса. Жанчына — Герой Сацыялістычнай Працы. Імёнамі гераінь Ганны Міхайлаўны Крупскай, Ганны Васільеўны Мазала, Валянціны Іванаўны Кароткай законна ганарацца людзі, добрая слава пра іх ідзе па ўсёй рэспубліцы.

Працоўныя поспехі старэйшых горача падтрымлівае наша слаўная моладзь. Для яе адкрыты ўсе шляхі-дарогі: вучыся, памнажай багацце і славу Радзімы. На «агеньчыку» выступала сакратар камітэта камсамола Полацкага нафтаперапрацоўчага завода Каця Казакова. Яе расказ цалкам змяшчаем у гэтым нумары.

Надоўга астанецца ў нашай памяці той віцебскі «агеньчык», мы ўважавілі ўбачылі шлях, які прайшлі жанчыны Віцебшчыны за 50 гераічных гадоў. Яшчэ раз убачылі і пераканаліся: сапраўднай гаспадыняй свайго лёсу, сваёй краіны стала кожная савецкая жанчына. Удумаем у гэтыя словы. У іх адлюстравана святло Вялікага Кастрычніка.

Ірландскі пісьменнік Уолтэр Мэкін яшчэ мала вядомы савецкаму чытачу. Нарадзіўся ён у 1915 годзе ў горадзе Галуэй, на заходнім узбярэжжы Ірландыі. Жыхары прыбярэжнага наваколля займаюцца рыбалоўствам, а тыя, што жывуць на «зялёных гарах», — праслаўленыя авечкаводы. Тут, у родным краі, Уолтэр Мэкін знайшоў большую колькасць сюжэтаў і яркія фарбы для сваіх твораў.

Уолтэрам Мэкіным напісана некалькі п'ес, раманаў і серыя апавяданняў.

«Зялёныя горы» — гэта апавяданне пра вялікае каханне двух сэрцаў. Цудоўная дзяўчына Марта ўсёй сваёй істотай прывязана да радзімы, да яе зялёных гор. Яна глыбока адчувае іх характэрнае і ні за што на свеце не хоча пакінуць родны край.

Пойны пыхлівых надзей хлопец Дэры О'Флін гатовы заявляць далёкія «зялёныя горы Амерыкі». Як і іншыя яго суайчыннікі, ён адправіўся шукаць шчасця на чужыну і зляжыў там галаву ў «нейкай чужой вайне».

Зялёныя Горы

Уолтэр МЭКІН

Апавяданне

Ён спытаў:
— А навошта плакаць?
Яна адказала:
— Ад слёз вочы блішчаць.
— І чырванеюць і робяцца непрыгожыя, — дадаў ён.
— Ну і хай сабе. Мае вочы, што хачу, тое раблю з імі.
Некалькі хвілін абое маўчалі. Яны сядзелі на схіле невялікай зялёнай гары. Унізе пад імі была вёска і мора, маўклівае, без канца і краю і спакойнае, як ціхімі сон.
Чырвонае сонца зусім ужо збіралася апусціцца ў ваду — здавалася, вось-вось пачуецца лёгкі ўспляск. Гэта было з правага боку. А злева на неба ўзбіраўся месяц, быццам дражнячы заходзячае сонца яшчэ нясмелым, але ўжо яркім святлом. Вечар быў цёплы. Папараць, на якой яны сядзелі, высахла ад летняй спекі.
Ён адкінуўся, абапёрся на локаць і пачаў скубіць завялыя кветкі верасу, паволі перабіраючы іх загарэлымі пальцамі.

— Як прыгожа выглядае адгэтуль вёска, — сказаў ён.

Гэта была праўда. Маленькі пасёлак з шасці дамоў расцягнуўся правільным паўкругам уздоўж берагу невялікай бухты. Адны дамы ззялі белым тынкам, другія былі так-сяк абмазаны глінай. Пасярэдзіне стаяла школа. У нядзелю з другога боку заліва прыходзіў сюды ксёндз служыць імшу. Зверху гэта ўсё здавалася маляўнічым. З гары былі бачны чатыры лодкі, выцягнутыя на бераг, а ў далёкім канцы бухты тырчэла абкручаная вярхоўкамі мачта баркаса. З вёскі даносіўся сабачы брэх. Яны сядзелі высока на гары. Тут недалёка пачынаўся горны ручай. Абгінаючы ўступ, ён імкнуўся на пошукі мора. Але зараз ручэй не спяшаўся. Не было дажджу, які б мог надаць яму сілы. А калі прыслухацца, цурчанне яго было чутна нават цяпер.

— Так, вёска прыгожая, — сказала яна. — Спадзяюся, што ты не забудзеш яе.

— Прыгожая, і, відаць, не забуду. Але колькі яшчэ ёсць мясцін, якія не горшыя за гэту, — сказаў ён.

— Ты гэта сур'ёзна гаворыш ці проста шкадуеш, што едзеш?

Яна сядзела, адварнуўшыся ад яго і панурыўшы галаву. Каб зручней было працаваць, яна коратка стрыгла свае каштанавыя валасы, у якіх дзе-нідзе прабіваліся светлыя, выгарэлыя ад сонца пасмы. Ён добра ведаў яе твар. Прыгожы, шырокі, добра абрысаваны, рашучы. Так, рашучы. Рашучы нос і падбародак, упарта сціснутыя вусны і незвычайна светлыя блакітныя вочы з цвёрдым позіркам. Але яны ўмелі быць і пяшчотнымі.

— Не, — сказаў ён, — не шкадую. Раней я таксама ездзіў.

— Але ж на гэты раз ты не вернешся, — сказала яна.

— Не ведаю, але думаю, што вярнуся. Мне хочацца прыехаць з грашымі, каб можна было іх траціць і не думаць, а потым зноў паехаць і на гэты раз ужо з табой.

— Не, — сказала яна.

— Чаму, ну чаму? — спытаў ён.

— Дэры, мы ўжо гаварылі аб гэтым. Навошта зноў пачынаць?

— Што цябе трымае тут?—спытаў ён, нецярпліва махнуўшы ў бок вёскі.

— Проста мне тут падабаецца і ўсё, — адказала яна. — І больш нічога! Проста падабаецца. Мне здаецца, што гэтак нідзе не можа быць, як тут.

— Адкуль ты гэта ўзяла?—працягваў ён. — Як жа ты гэта можаш ведаць, калі ты нідзе не была і ў цябе няма з чым параўноўваць? Няўжо ты хацела б пражыць тут усё жыццё, састарэць, памерці і так не ўбачыць нічога іншага?

— Так, — адказала яна.

— Ну, а я дык не, — рашуча прамовіў ён. — Ты вось гаворыш — зялёныя горы. А што гэта такое? Якія горы? Ты гэтак гаворыш, як быццам, акрамя гэтых, на свеце няма іншых зялёных гор. Ёсць. Я бачыў. Я бачыў такія горы, што побач з імі гэтыя адаюцца бародаўкамі.

Ён устаў, потым нагнуўся, узяў яе за руку і прыцягнуў да сябе. Ён быў высокі і глядзеў на яе зверху ўніз.

— Я ж табе казаў, што вочы пачырванелі. Вось яны і пачырванелі. Паслухай, Марта, мы разыходзімся толькі ў адным: ты хочаш астацца, а я хачу ехаць. Вось толькі ў гэтым. Адзін з нас мусіць уступіць. Мы ж абое разумеем, як будзе нам у разлучы. Павер, я прыеду за табою і ты забудзеш свае зялёныя горы.

— Мы разыходзімся не толькі ў гэтым, — сказала яна і паглядзела яму ў вочы. — Ты ненасытны... і вельмі любіш славу. Вось што стаіць паміж намі. Чаму ты тут не можаш дамагчыся свайго? Навошта табе дзесяць гадоў ехаць за тры тысячы міль?

— Тут? А што тут добрага? — спытаў ён, адпускаючы яе. — Нічога! Праца, праца, праца! А што яна табе дае? Ну, з голаду не памрэш, купіш раз на год новы касцюм ці веласіпед у растэрміноўку. Ездзіш у кіно за дзесяць міль, на танцы за шэсць. І гэтак з году ў год. Зімой нуда. Рыба... паляванне... Адно і тое ж. Проста топчашся на адным месцы. Не магу так жыць. Паеду. Стану чалавекам. Вось пабачыш. Розуму ў мяне хопіць.

— У тым вось і бяда, — сказала яна. — Чалавекам станеш, а ці будзе табе ад гэтага лепей?

Шырокія плечы, гладка зачасаныя валасы, загарэлы твар і неспакойны позірк. Ну, такога ўсюды чакае поспех! Ужо цяпер у яго быў сапраўды гарадскі выгляд у добра пашытым двухбортным касцюме, у белай сарочцы і светлых чаравіках, такіх недарэчных на Канемарскіх гарах. Ён зноў падышоў да Марты і абняў яе сваімі дужымі рукамі. Яна адчула яго дыханне ў сябе на твары.

— Ты перадумаеш, родная мая, — сказаў ён.

«Мне вельмі лёгка перадумаць, калі ён так блізка», — мільганула ў галаве.

— Наша каханне нельга знішчыць, — працягваў ён. — Ты будзеш

чакаць мяне. І хай паспрабуе хто-небудзь закруціць з табою, я яму адкручу галаву, як прыеду. Вось пабачыш. Ты ведаеш мяне!

— Добра, — сказала яна. Пачуўся голас яго бацькі. Стары ішоў наверх, ён клікаў сына. Дэры моцна пацалаваў яе. Пры думцы, што вось-вось трэба будзе расстацца, у яго сціснулася на міг сэрца. Але ён тут жа зноў уявіў сабе чатырохматорны самалёт, што ляціць над морам, а там далёка вялізны кантынент, гатовы схіліцца перад заваёўнікам Дэры О'Флінам. Ехаць, абавязкова! І не такім, як ён, усміхалася шчасце. Варта было толькі вырвацца з ціхага балота роднай вёскі, як густая ірландская кроў ускіпала і нястрымна імчала сэрца наперад, да перамогі.

— Бывай, дарагая. Да хуткай сустрэчы, — прамовіў Дэры.

— Бывай, — адказала яна, хаваючы твар у яго на грудзях.

— Вось вы дзе, — сказаў бацька, узыходзячы наверх бясшумнай, спружыністай паходкай пастуха. Гэта быў вялікі і ладна скроены чалавек. У святле месяца ён нагадваў сына, калі б не вочы: у іх не было ні цёплага, ні непакую. Адкуль жа ў Дэры такія вочы? Маці яго таксама была ціхая і пакорлівая жанчына.

— Там сабраліся людзі, — сказаў бацька, — хадзем дадому.

— Я пабег, — сказаў Дэры, — а вы прыйдзеце потым. Унізе сустрэнемся. Дэры кінуўся бегчы, як горны казёл, адным бокам наперад, і нідзе ні разу не спатыкнуўся.

— У яго процьма энергіі, — сказаў бацька Дэры.

— У яго процьма славалюбства, — сказала Марта і пайшла ўніз.

Стары паглядзеў ёй услед. Напэўна, плача, падумаў ён. Маці Дэры ўжо даўно выплакала ўсе слёзы. Цікава, ці хапіла б на вялікую раку ўсіх жаночых слёз, слёз усіх жанчын на свеце? І што добрага ад гэтых слёз? Ці змякчылі яны калі-небудзь сэрца мужчыны? Ці прымусілі яго адмовіцца ад вызначанай мэты? Ён уздыхнуў і пайшоў даганяць Марту.

— Цяпер ехаць у Амерыку — зусім не тое, што было тады, калі я быў малады, — сказаў ён, параўнаўшыся з ёю. Яму вельмі падабалася гэтая дзяўчына.

— Так, зусім не тое, — адказала яна.

— Калі ў той час хто-небудзь збіраўся ў Амерыку, дык рыхтаваўся цэлы год. На пяцьдзесят міль вакол усе ведалі, што ты едзеш, і кожны абавязкова стараўся зайсці да цябе і пажадаць шчаслівай дарогі. Развіталіся са слязьмі, давалі на памяць якую-небудзь штучку, часам талісман, што засцерагаў ад бяды на моры, а то і добры светар. А цяпер? Цяпер і глядзець няма на што.

— Дык падарожжа стала карцейшае, — сказала Марта, усміхнуўшыся. Усяго дванаццаць гадзін! Туды можна дабрацца хутчэй, чым да Дубліна.

— Усё сапсавалі, — сказаў ён. — Бывала, за тыдзень да ад'езду мы, мужчыны, наладжвалі сапраўдную гулянку. Спачатку наплачамся як

след, а потым да самых пеўняў портэр п'ем і танцуем... А цяпер чаго сумаваць, калі ехаць усяго дванаццаць гадзін!

— Вы будзеце сумаваць без Дэры? — спытала яна. Ён запнуўся.

— Ды не надта што, — працягнуў ён. — Я ж табе гаварыў. Ды і часу няма. Цяпер усё інакш! Ды хоць і Дэры, ён і раней не вельмі быў прывязаны да дому. Трэці раз едзе. Да гэтага два разы ездзіў у Англію. Ён ніколі не мог уседзець на месцы. Аднаго разу я нават пытаў у маці, ці не заляцаўся да яе тайком які-небудзь валацуга.

Ён усміхнуўся. Потым зноў мякка загаварыў:

— Паехала б ты з ім, Марта. Ты ему вельмі падабаешся.

— Ён мне таксама. Але ж я прывязана да гэтых мясцін. Ды, па-мойму, яму лепш дамагацца чаго-небудзь у сябе на радзіме. Угаварыць мяне паехаць з ім не цяжка, ды лепей будзе, калі я астануся.

— Я ведаю яго, — прамовіў бацька. — Ён прыедзе па цябе.

— Да таго часу я магу перадумаць, ды і ён можа перамяніцца, — сказала Марта. — А цяпер хай робіць, што хоча. Хай едзе пакараць амерыканскія зялёныя горы.

На вуліцы спыніліся.

— Зойдзеш у хату? — спытаў ён. — Сабраліся яго сябры, вып'юць некалькі пляшак піва ды спяюць песню. Вось і ўсё замест колішніх праводзін, ліха на іх!

— Я лепей пайду дадому, — адказала яна. — Мы ўжо аб усім пагаварылі, аб чым трэба было. Убачымся, калі вернецца.

— Ну што ж! Добрай ночы, дзяўчына. Блаславі цябе бог.

Ён паглядзеў ёй услед. Яна ішла павольна, панурыўшы галаву. Адну руку залажыла за спіну і ўзялася за локаць другой. Нагой адкідвала дробныя каменчыкі з дарогі. Ён уздыхнуў і накіраваўся дахаты.

За дзвярыма не чуваць было асаблівага шуму. Гэтая цішыня раззлавала яго.

— Вось табе і маеш! Раней тут бы дым стаяў каромыслам! — сказаў ён уголос і ўвайшоў.

...Дэры вярнуўся да яе амаль праз год. Але прыехаў ён не адзін. Яго суправаджалі два амерыканскія сержанты і атрад амерыканскіх стралкоў. Труна яго была накрыта амерыканскім флагам, а бацьку перадалі медаль, якім Дэры быў ўзнагароджан за храбрасць, праяўленую ў нейкай чужой вайне. Яго пахавалі на маленькіх могілках на схіле зялёнай гары, зусім блізка ад ручая, які бушаваў, калі дождж заліваў гару, і ледзь чутна звільнеў, калі вада спадала. Калі ж падняцца да яго на магілу, каб паставіць у шклянны слоік свежых кветак, і зірнуць адтуль у далечыню, то можна ўбачыць бязмежныя марскія прасторы. А калі б у вас быў добры зрок, то за імі вы б убачылі яшчэ зялёныя горы на другім канцы свету.

БАЦЬКАЎ АБАВЯЗАК

Заметкі педагога

Дзіця вучыцца хадзіць, штосьці ляпе-ча, пачынае гаварыць першыя словы. І мы дзівімся: «Чалавек загаварыў!». Бягуць дні, гады. Дзіця непрыкметна ператвараецца ў цыбатага падлетка са зрывістым голасам. Мы зноў радасна дзівімся: «Бач, здаецца, толькі ўчора поўзаў, а сёння вунь які вымахаў!». Мы гатовы дзівіцца і далей, але... да пэўнай мяжы. Калі сын раптам заяўляе: «Прабачце, пытанне, з кім сябраваць, я вырашаю сам»,—мы абураемся і пераходзім у атаку: «Ты што, думаеш, нібыта ўжо стаў дарослы? Лічыцца ні з кім не хочаш?».

Спакойны час, калі сын жыве пад наглядом бабулі ў ціхім свеце дзіцячых кніжак, цацак і жукоў, адыходзіць у мінулае. Настае іншая, трывожная пара. Цяпер ужо бацькам самім трэба шукаць шляхі, каб пранікнуць у складаны ўнутраны свет падлетка, захаваць яго давер і свой аўтарытэт.

Усё гэта мы ведаем і ўсё-такі часта не хочам змірыцца з новай расстановай сіл. Іншы раз здаецца: дай некаторым дэталюбным бацькам волю—яны штучна затрымаюць рост сына або дачкі, абы толькі захапляцца сваім дзіцятам, забываючыся на галоўнае, высокае прызначэнне сям'і—выгадаваць не чалавека наогул, а карыснага і патрэбнага члена нашага грамадства.

Часцей памыляюцца звычайна маці. Амаль у кожнай з іх бываюць хвіліны слабасці, калі, аслепленая любоўю да свайго кроўнага, яна гатова прыняць няправільнае рашэнне, абы толькі абараніць дзіця ад цяжкасцей. І тут многае залежыць ад пазіцыі бацькі. Іменна ён павінен умець і тактычна паправіць сваю жонку. Яго слова важнае для дзіцяці. Бацька ж заўсёды здаецца сыну больш мужным, мацнейшым за маці, ён усё ведае і ўсё ўмець. Аднак ці кожны бацька правільна разумее свой бацькаўскі абавязак?

...Ля акна на лесвічнай пляцоўцы сустракаюцца мужчына з цыгарэтай у зубах і падлетак з транзістарам.

— Гуляць ідзеш? — пытае старэйшы.

— Прашвырнуся па вуліцы,— адказвае хлопец.— Дай курнуць на дарожку.

— Табе з фільтрам?

Гэта размаўляюць бацька і сын.

Калі, дзе пачынаюцца баязлівец або герой, шалапутны лайдак або сумленны працаўнік? Складаны працэс станаўлення характару часта адбываецца на нашых вачах, і як важна своечасова падтрымаць або, наадварот, спыніць дзіця!

...Зіма. Велізарны двор завалены снегам, там-сям утварыліся крутыя горкі. На вяршыню адной з іх залезла дзіця гадоў чатырох і горда пазірае на бацькоў, якія стаяць унізе. Спускацца па абледзянеламу схілу боязна, але хлопчык упэўнены, што яму на дапамогу прыйдзе маці. І яна сапраўды працягвае сыну рукі: «Ідзі, я здыму цябе». Бацька мякка адхіляе яе: «Навошта? Наш Віця нічога не баіцца». Дзіця разгублена топчацца на месцы і, нарэшце, адважваецца: са-

дзіцца на снег і з'язджае з горкі. Маці клапатліва абтрасае футра ззяючага хлопчыка (ён жа здзейсніў подзвіг); бацька таксама здаволены: усё-такі сын спусціўся з горкі сам.

...Хлопчык уцёк з піянерскага збору, сарваў у атрадзе рэпетыцыю. У школу выклікалі бацьку. Ён, згорбіўшыся, сядзіць за партай, камечыць шапку. Твар стомлены, разгублены. Пасля размовы з вяржатай ідзе разам з сынам. Па дарозе дадому бацька доўга маўчыць, потым пачынае:

— Мяне, разумеш, напарнік падвёў—станок запароў. І ты тут яшчэ напартачыў. Вось якая карусель выходзіць...

— Я ім гаварыў: не хачу іграць у п'есе, а яны: атрад так рашыў.

— Атрад, братка,— справа сур'ёзная. Атрад—сіла. Праўда, шкада, што яны тваю ролю другому не аддалі. Маглі б і без цябе абысціся. А вось ты без іх не можаш. Нельга чалавеку без калектыву, без людзей жыць...

Нядоўгая была размова, але я ўпэўнена: простыя словы, сказаныя бацькам, прымусяць задумацца сына.

Няма больш складанага майстэрства, чым уменне гутарыць з дзецьмі. Пспех тут, як правіла, вызначаецца ўзаемнай павагай. Міжволі ўспамінаецца старшыня калгаса «Бальшавік» на Уладзіміршчыне Герой Сацыялістычнай Працы Акім Васільевіч Гаршкоў.

Усе, хто прыязджае ў калгас, не могуць не заўважыць на цэнтральнай вуліцы прыгожага пасёлка зараснік кустарніку. Сярод яго ўзвышаецца абеліск з надпісам, што на гэтым месцы ў 1928 годзе быў пастаўлены камунарамі першы будан, з якога і пайшла гаспадарка арцелі «Бальшавік».

— Кустарнік не надта прыгожы ды і геаметрыю вуліцы парушае, але высякаць не даў,—расказваў мне Акім Васільевіч.—Няхай ведаюць маладыя, з чаго іхнія бацькі і дзяды пачыналі...

Маладыя... За што б ні ўзяўся Гаршкоў, ва ўсіх справах ягоных—перш за ўсё думкі пра маладых. Нават у клубнай бібліятэцы па намаганню Акіма Васільевіча спецыяльныя раздзелы завялі: «Дзіцячая літаратура», «Музычная літаратура для дзяцей».

Дзеці сытыя, апранутыя, вучацца, чаму ж непакоіцца старшыня? А ён аднаго разу агульны сход калгаснікаў склікаў толькі па прычыне слова «добры дзень». Дайшлі да Акіма Васільевіча чуткі, быццам не здароўкаюцца школьнікі са старэйшымі. Расхваляваўся ён, выйшаў на дарогу ў тую гадзіну, калі дзеці са школы вяртаюцца. Стаіць і глядзіць.

Вось параўнаўся з ім хлопчык з партфелем, пакланіўся Акіму Васільевічу і пайшоў далей. Насустрач яму калгасны шафёр. Хлопец саступіў з дарогі. «Добры дзень»,—кажа. А той—ні слова ў адказ. Хацеў Гаршкоў спыніць гэтага чалавека, пагутарыць з ім, але не паспеў. Наляцела на старшыню група школьні-

каў, і пасыпалася з усіх бакоў: «Добры дзень, добры дзень».

Пераканаўся Акім Васільевіч: не ў дзеях справа, гэта дарослыя іх, відаць, не паважаюць. Завёў ён гутарку на тым сходзе, вядома, не пра адно слова «добры дзень». Напомніў, што цяперашнія Мішкі, Валодзькі, Валькі, Марыйкі—гэта ж будучыя хлебаробы і даяркі, шафёры і настаўнікі. Як яны, калі вырастуць, з людзьмі будуць размаўляць, калі сёння дарослыя да непавагі іх прывучаюць?

Бачыла я і Гаршкова сумнага, маўклівага. З непакрытай галавой крочыў ён за грузавіком, на якім стаяла труна, абцягнутая чырвонай тканінай. Ад дома памёршага ветэрана калгаса працэсія рухалася па сцежцы, усцеленай яловымі лапкамі. Аказалася, што гэта традыцыя. Такую сцежку тут называюць «памяццю». І пракладаюць яе калгасныя дзеці. Да самай вясны, не асыпаючыся, праляжаць пад снегам зялёныя лапкі, а калі падтане, зноў пакажуцца яны на дарозе, і людзі яшчэ раз успомняць добрага чалавека.

Ля абеліска, пастаўленага ў памяць заснавання калгаса, Гаршкоў даў знак спыніцца. Змоўк аркестр. Абвёў старшыня поглядам клуб, дамы, будынкі і сказаў, што раней нічога тут не было, апрача балота і камароў, што шмат працы ўклаў у гэту зямлю і яго незабыўны сябра. Цяпер усе бачаць, як ажыццявілася запаветная мара першых калгаснікаў. І далей трэба несці гэту мару, несці дружна, перадаваць яе, нібы эстафету, ад бацькі да сына...

Так, вялікае сэрца, палымая душа ў Акіма Гаршкова. А дзеці заўсёды цягнуцца да рамантыкаў, людзей, цалкам адданных любімай справе. І ніводная гутарка з такімі людзьмі не праходзіць бяследна. Колькі ў любога з нас, дарослых, успамінаў пра сустрэчы з імі ля піянерскіх кастроў, што асвятлялі дзяцінства і юнацтва наша і потым свяцілі доўгія гады!

...Загарэлы хлопчык паднёс палку з запаленым пакуллем да кучы галля, і яна раптам ажыла, заварушылася. Пырснулі іскрамі галінкі, выкінулі ўгару аранжавую хустку полымя.

— У нас у гасцях лётчык, бацька Колі Сцяпанавіч,—сказаў вяржата.—Яму слова...

Лётчык сядзеў на траве, абхапіўшы рукамі калені. Калі паварочваўся, скуранка на ім скрыпела. Тыя, хто быў бліжэй, стараліся прыціснуцца да яго плячэй, дужых і гладкіх, нібы крыло самалёта. Разам са Сцяпанавым хлопчыкі несліся ўвысь, да самых зорак, ішлі ў піке, слізгалі брыючым палётам над самай зямлёй. Усяму, што гаварыў лётчык, верылі безумоўна. Гэта ж Міколкаў тата, а таты ніколі не хлусяць. І калі Сцяпанав заспяваў пра разбітае камсамольскае сэрца, дружна падхапілі. Здавалася, што скрозь полымя кастра да іх блізка-блізка падступілі тыя, ужо далёкія, агнявыя і гераічныя дні...

Потым была вайна, з якой не вярнуўся

лётчык Сцяпанаў. Міколка стаў Мікалаем Іванавічам, і ў яго нарадзіўся сын. І вельмі хацелася б, каб Мікалай Сцяпанаў таксама час ад часу падумаў сэрца свайго сына, яго аднагодкаў на вялікую вышыню, як гэта зрабіў у той вечар ля піянерскага кастра яго бацька.

Вельмі важна несці ад старэйшага да малодшага ўпэўненасць, што чалавек народжаны для подзвігу. Без такога галоўнага ўспрыняцця жыцця нават сотні працытаных самых добрых кніг могуць астацца мёртвым грузам, сумай ведаў, не асветленых вялікай мэтай.

Калі сын незалежна кіне вам на хату: «Тэорыя адноснасці? Чулі. Пра гэта цяпер кожны смаркач ведае», — спыніце яго, скажыце: «Той, каго нішто не здзіўляе, не зробіць адкрыцця. Не мяркую так легкадумна пра навуку, адкрыцці ў ёй — гэта кожны раз рэвалюцыя».

Нельга дапускаць, каб у дзяцей складаліся адносіны да жыцця наогул, як да чагосьці будзённага. Наадварот, трэба, каб яны з малых год вучыліся бачыць за штодзённым значнае, адчувалі адказ-

насць за ўсё тое, што адбываецца вакол іх.

Для гэтага ў краіне робіцца нямала. Можна прывесці тысячы прыкладаў, калі калектывы калгасаў, прадпрыемстваў, устаноў па-сапраўднаму сябруюць з дзецьмі. Яны даюць піянерскім атрадам сур'ёзныя заданні, прыцягваюць падлеткаў да выканання пасільнай работы, якая мае гаспадарчае, навуковае і грамадскае значэнне. Ёсць у нас і мноства сем'яў, дзе бацькі і маці сваёй працай, паводзінамі ў быцц, адносінамі да жыцця даюць наглядныя ўрокі дзецям. Трэба, каб такіх калектываў, такіх сем'яў становілася ўсё больш.

Юныя не хочуць гладкіх дарог, яны заўсёды землепраходцы. Наперадзе ў іх могуць быць і буры, і штормы. Вось чаму мы, дарослыя, павінны загадзя зрабіць усё, каб нашы дзеці не збіліся з правільнага шляху. Трэба ўсяліць у іх упэўненасць у сваіх сілах, узброіць для барацьбы з усім, што перашкаджае нашаму поступу ў будучыню. Няхай заўсёды радасная будзе дарога маладых.

Марта БАРАНОВА

Кадр з кінафільма «Сяргей Лазо».

Творчая садружнасць кінарэжысёра Аляксандра Столпера і пісьменніка Канстанціна Сіманава пачалася даўно, у 1941 годзе, у час сумеснай работы над карцінай «Хлопец з нашага горада». Адзінства поглядаў і творчых прынцыпаў зблізіла двух мастакоў. За першай супольнай работай пайшлі другія: «Чакай мяне», «Дні і ночы», «Жывыя і мёртвыя». І вось зараз на кінастудыі «Масфільм» закончаны здымкі новай двухсерыйнай мастацкай кінастужкі «Салдатамі не нараджаюцца».

— Гэты фільм, — расказвае А. Столпер, — з'яўляецца другой часткай кінатрылогіі пра вайну, распачатай «Жывымі і мёртвымі». Першая частка прысвечана пачатку вайны, калі нашы войскі змушаны былі адступаць пад націскам гітлераўцаў. Другая — разгрому фашысцкіх дывізій пад Сталінградам.

У мяне часта пытаюць: у чым прычына маёй цягі да ваеннай тэмы? Лічу, што гэта тэма не ўстарэла і наўрад ці калі-небудзь уста-

рзе. Пра вайну сказана яшчэ не так многа і не так добра, як заслугоўвае тэма. Апрача таго, на вайне асабліва ярка праяўляецца чалавек, яго сіла і слабасць, правяраюцца характары, погляды, пачуцці. Адбываецца гэта таму, што на вайне жыццё бяжыць хутчэй, чым у мірны час.

У галоўных ролях здымаліся Анатоль Папанаў, Кірыл Лаўроў, Міхаіл Ульянаў, Людміла Крылова.

Выпускаецца на экраны рэспублікі новая мастацкая кінааповесць «Усходні калідор», створаная рэжысёрам Валянцінам Вінаградавым на кінастудыі «Беларусьфільм» па сцэнарыю Алясея Кучара.

Дзея карціны адбываецца ў акупіраваным Мінску. У цэнтры апавядання — лёс герояў-падпольшчыкаў, якія з першых дзён акупацыі горада разгарнулі барацьбу супраць захопнікаў.

Дзень за днём праходзіць

Кадр з кінафільма «Усходні калідор».

перад глядачом гераічны летапіс змагання — жорсткага, бескампраміснага. Нават нязначная слабасць ператвараецца ў трагедыю. І нішто, ніякія фізічныя і духоўныя пакуты не могуць служыць апраўданнем тым, хто хоча астацца ў баку ад схваткі.

Галоўныя ролі выконваюць Р. Адамайціс, Г. Глебаў, В. Нехарошава, Б. Маркаў, Б. Бабнаўскас.

...Адэса, 20-я гады. Чэкісты распрацавалі дзёрзкую аперацыю па ліквідацыі буйнай контррэвалюцыйнай змовы. Усё было прадумана, але распачаць выкананне плана яны не маглі. У рады Губчэка пракраўся вораг. Бандыты атрымлівалі ордэры на вобыскі, пад выглядам чэкістаў рабавалі і забівалі, сеялі сярод насельніцтва страх і нянавісць да бальшавікоў. Пакуль праціўнік не быў выкрыты, поспех аперацыі знаходзіўся пад пагрозай. Патрэбен быў чалавек, якога не ведалі б у Адэсе. Ім стаў Аляксей Талмачоў, былы супрацоўнік асобага аддзела, які прыехаў вучыцца на інжынера... А пра тое, што адбылося далей, вы даведаецеся, прагледзеўшы новую каляровую шырокаэкранную кінакарціну «Ціхая Адэса», створаную рэжысёрам Валерыем Ісакавым на Адэскай кінастудыі па аднайменнай аповесці А. Лукіна і Д. Палянскага.

У ролі Аляксея Талмачова

Кадр з кінафільма «Салдатамі не нараджаюцца».

зняўся акцёр тэатра імя Ленінскага камсамолу Вадзім Ганьшын.

Жывую цікавасць выклікае новая шырокаэкранная кінастужка «Сяргей Лазо» вытворчасці кінастудыі «Малдовафільм». Аўтар сцэнарыя — Георгі Маларчук, рэжысёр-пастаноўшчык — Аляксандр Гардон.

Гэта не біяграфічны фільм, а хутчэй рамантычная аповесць пра час і пра героя, якога вылучыў гэты час. У фільме чатыры навалы, якія паміж сабой сюжэтна не звязаны, са сваімі героямі, сваім месцам і часам дзеі, сваімі падзеямі, сваёй стылістыкай. Кожная з навел раскрывае характар Сяргея Лазо.

У ролі Сяргея Лазо вы ўбачыце маладога акцёра Каўнаўскага тэатра Р. Адамайціса, добра знаёмага па карціне «Ніхто не хацеў памираць».

Р. КАПЛЯ

Бел

Для
руж
Нас
сля
Така
ад
ад
кало

Еўдакія ЛОСЬ
Беларускім нявестам

Дзяўчына мая светлакосая,
 ружовы танюсенькі май!
 Насустрэч мне выбежы босая,
 слязінак з вачэй не сцірай...
 Такая, як ёсць, ты харошая,—
 ад кнігі, ад шпулькі ільну,
 ад поля з яго раскошаю
 калоссяў і палыну...

Сарамлівая, палахлівая,
 гасцю радая ад душы,
 ты шчаслівая! Ты шчаслівая,
 хоць у горадзе, хоць у глушы!
 Бо з маленства да працы
 прывучана,
 чысты гонар твой пры табе.
 На агледзіны, на заручыны
 едуць хлопцы здалёк у журбе!
 Едуць хлопцы, дзянёчкі лічаць,
 як пасядуць за белы абрус...
 Краем добрых нявестаў клічуць
 у Саюзе маю Беларусь!

Міхась СКРЫПКА

Здарэнне з чэмпіёнам

Імчыцца Юзік, што віхор.
Як вецер, свішчуць лыжы.
Усім сябрам наперакор.
А мэта бліжай, бліжай!

Да фінішу рукой падаць
(Да прыза шлях адкрыты).
Ды раптам з Юзікам бяда:
Упаў, як куляй збіты.

Вакол крычаць яму:

— Уставай!
— Давай!
— А то абгоняць!

І Юзік хуценька ўстае.
І Юзік «тэмпы» зноў дае.
Але на перагоне,
На самым павароце
Кульнуўся у сумёце.

Ды не здаваўся чэмпіён —
Падхватаўся, зноў падаў.
Але прыйшоў урэшце ён
На фініш першым... ззаду.

Сябры к яму адразу:
— У чым бяда такая?
— Што, не хапіла газу?
А той, замест адказу,
Штаны у руках трымае.

Казала ж маці: «Юзік!
Прышый, як трэба, гузік».

„Цеплавоз“

Сцяжынкаю парку,
Між ліп і бяроз,
Ахутаны парай
Паўзе «цеплавоз»

У шубе аўчыннай,
У шапцы зайчынай,
У валёнках новых,
У пальчатках пуховых.

З-пад матчынай хусткі
Тырчыць толькі нос.
Куды ж сцежкай хрусткай
Паўзе «цеплавоз»!

На полюс, магчыма,
Сабраўся дзівак?
Нашто ж за плячыма
Канькі і рукзак?

А вы не пазналі?
То ж матчын сын,
Вядомы ўсім Алік,
Паўзе на каток.

ЕЖА ДЛЯ САМЫХ МАЛЕНЬКІХ

Бадай, кожная маці задае сабе трывожнае пытанне: ці хапае дзіцяці малака? На яго адказвае само дзіця. Калі хапае, то вага прыбывае, скура мае прыемны, «цёплы» колер, дзіця спакойна гуляе або моцна спіць.

Бывае наадварот. Дзіця капрызіць, плача, кідаецца ў пасцелі. Не хапае ежы. У такіх выпадках мы, урачы, раім прыкорм. Дзіцячая кухня ў нашай краіне арганізавана добра, харчовая прамысловасць паклапацілася пра самых маленькіх. Зірніце на вітрину любога харчовага магазіна. Рэклама запрашае карыстацца рознымі сумесямі, прыгатаванымі пад назіраннем спецыялістаў па дзіцячаму харчаванню.

Малочныя сумесі — гэта каровіна малака, змяшанае ў пэўных порцыях з адварамі круп і цукрам. Сумесі стараюцца прыгатаваць так, каб яны па свайму складу нагадвалі грудное малако.

Дзіцячы ўрач, які назірае за развіццём вашага дзіцяці, заўсёды падкажа вам, якой сумессю карыстацца: салодкай або кіслай, на рысавым адвары або на аўсяным, а магчыма на грэцкім.

Рыхтуюць гэтыя сумесі на спецыяльных малочных кухнях, яны ёсць у кожным горадзе і рабочым пасёлку. Апрача таго, у аддзелах дзіцячага харчавання прадуктовых магазінаў вы заўсёды можаце купіць сухія, парашковыя сумесі. Сухія пажыўныя сумесі незаменныя ў дарозе, асабліва калі вы на доўгі час адрываецеся ад свайго пастаяннага месца жыхарства — словам, ва ўсіх выпадках, калі парушаецца сувязь з малочнай кухняй.

У продажы вы можаце знайсці сухую парашковую манную кашу, сухое малако, сухую сыравашу, грэцкую і дзіцячую муку, талакно і іншыя карысныя для дзяцей прадукты. Прыгатаванне іх нескладанае, займае мала часу. І што яшчэ важна: за высокай якасцю гэтых пра-

дуктаў уважліва сочаць высокакваліфікаваныя ўрачы. На кожным пачку абзначаны даты вырабу і тэрмін прыгоднасці. Звяртайце на гэта ўвагу.

Але дзецям мала адных сухіх прадуктаў з круп і малака. Арганізм бурна расце, яму патрэбны ў вялікай колькасці разнастайныя мінеральныя рэчывы: солі, макра- і мікраэлементы. Яны — у фруктах і гародніне, у гэтых своеасаблівых канцэнтратах сонечнай энергіі. Гародніна і фрукты — дадатковая крыніца раслінных бялкоў, вугляводаў і маслаў. Вядома, што ў гародніне мала раслінных маслаў, але, як справядліва адзначана ў народнай прыказцы: малы залатнік, ды дарагі. У любым раслінным масле знаходзяцца біялагічна актыўныя рэчывы, якія рэгулююць рост клетак. А гэта асабліва важна на полюсах чалавечага жыцця — у дзяцінстве і старасці.

Ужо на другім месяцы жыцця дзеці добра ўспрымаюць гароднінныя і фруктовыя сокі. Вельмі карысныя для дзяцей сок морквы, яблыкаў і чорных парэчак. Сок морквы чырвонага колеру, гэта колер караціну, расліннага пігмента. З яго ў арганізме выпрацоўваецца вітамін А — вітамін росту і аховы ад інфекцыйных захворванняў, вітамін, які паляпшае дзейнасць скуры, слізистых абалонак і зроку. Дабрыня частачкі моркаўнай мякаці рэгулююць дзейнасць кішэчніка. Яблычны сок багаты на вітаміны С і Р, якія ўмацоўваюць сценкі кравяносных сасудаў. У яблычным соку шмат лёгка засваяльнага арганічнага жалеза, неабходнага для кроваварэння. Наўрад ці ёсць што-небудзь раўнацэннае яблычнай кашцы (скобленаму яблыку), яе ўласцівасці цудоўныя. Кішэчныя таксіны (яды) як бы ўсмоктваюцца ёю і выводзяцца з арганізма. Яблык — рэгулятар абмену рэчываў.

Пра карысныя ўласцівасці чорных па-

Усюды ў прыродзе адбываецца вялікі кругаварот рэчыва. У гэтым кругавароце ўдзельнічае і фосфар. З глебы ён трапляе ў расліны, затым разам з расліннай пажывай пераходзіць у арганізм жывёлы і чалавека. Адтуль зноў паступае ў глебу. Не астаетца фосфару ў арганізме і тады, калі арганізм памірае. Злучаючыся з вадародам, гэты элемент выпарваецца ў паветра ў выглядзе лёгкага і ядавітага бясколернага газу, які мае пах гнілой рыбы. На паветры гэты газ — фосфарысты вадарод — самаўспальняецца і згарэе.

З ім якраз і звязваюцца іншы раз забабонныя страхі. Гарэнне фосфарыстага вадароду можна часта назіраць там, дзе знаходзяцца вялікія запасы гніючых рэшт жывёл і раслін, — на балотах, на старых могілках, на бойнях. У такіх месцах па начах паяўляюцца бледныя рухомыя агеньчыкі, вядомыя пад назвай «блукваючых».

У мінулым народная фантазія лічыла гэтыя агеньчыкі блукуючымі душамі мерцвякоў. Між тым гэта — звычайнае праўленне кругавароту ў прыродзе атамаў фосфару.

Вельмі цікавы прыклад таго, як забабонныя людзі могуць ча-

ФОСФАР
І «ЦУДЫ»

рэчак ведаюць амаль усе бацькі. Нездарма многія нарыхтоўваюць яе ў запас.

Дзеці растуць. З другой палавіны года ім ужо мала адных сокаў. Патрэбны стравы з гародніны. Рыхтаваць іх не так проста. Гародніну трэба варыць доўга, пад накрывкай, старанна раздрабняць. Калі гэта не ўдаецца зрабіць, то карысныя ўласцівасці гародніны трацяцца.

Свежая гародніна і фрукты бываюць у нас, на жаль, у абмежаваную пару года. А дзецям яны патрэбны ўвесь час. Над гэтай праблемай доўгі час працавалі відныя вучоныя свету. Цяпер знойдзены спосаб «перамагчы» няўмольны час. Спецыяльныя дзіцячыя кансервы надоўга захоўваюць уласцівасці гародніны і фруктаў.

Прыгатаўляюцца дзіцячыя кансервы на спецыяльных заводах, па асобных рэцэптах, распрацаваных Цэнтральным інстытутам харчавання Акадэміі медыцынскіх навук. Усе прадукты, якія адбіраюцца для кансервавання, заўсёды самай лепшай якасці. Яны падвяргаюцца асаблівай, незвычайнай апрацоўцы — гамагенізацыі. Пры гэтым гародніна або фрукты раздрабняюцца, размольваюцца, расціраюцца так, што атрыманую крэмападобную масу ўжо не трэба жаваць, яна лёгка засвойваецца. Дзіцячыя кансервы — гэта ежа для самых маленькіх. Дзяржава гарантуе яе чыстату і высокія пажыўныя якасці.

Дзіцячыя кансервы з гародніны і фруктаў дазваляюць маці эканоміць нямала часу на прыгатаванне паўнацэннай ежы для дзяцей. Між тым бацькі яшчэ мала ведаюць пра карысныя ўласцівасці гароднінных кансерваў. Яны абыхава праходзяць міма батарэй мініяцюрных добра аформленых слоікаў з вясёлымі каляровымі этыкеткамі.

Агаворымся адразу, што звычайныя кансервы для дарослых нельга даваць дзецям ранняга ўзросту.

Дзіцячыя кансервы з гародніны бываюць простыя і складаныя. Простыя — гэта сокі. Моркавы, сливавы, вінаградны, абрыкосавы і мноства ўсялякіх іншых. Часам сокі бываюць густыя. Гэта значыць, што ў іх знаходзіцца мяккае пладоў. Такія сокі даваць дзецям у другім паўгоддзі жыцця. Да простых па складу кансерваў адносяцца таксама фруктовыя і гароднінныя пюрэ.

Для ўжывання дзіцячых кансерваў ёсць

пэўныя правілы: адкрыты слоік можна трымаць у халодным месцы, але не больш сутак. На другі-трэці дзень гэтыя прадукты могуць ужываць толькі дарослыя. Другое правіла: кансервы са слоіка ўсякі раз бяруцца чыстай лыжкай.

Складаныя дзіцячыя кансервы змяшчаюць некалькі прадуктаў. Напрыклад: пюрэ з морквы, яблыка, малака, масла, цукру і солі. Або: пюрэ з гарбуза з маннымі крупамі, пюрэ з кабачкоў з дабаўленнем малака, мукі, цукру і солі. Такія прадукты змяшчаюць цэлы набор жывільных і раслінных бялкоў, вугляводы, тлушчы і мінеральныя солі.

Зусім новым тыпам дзіцячага харчавання з'яўляюцца гамагенізаваныя гароднінныя супы. Суп-пюрэ са старанна прадуманых сумесей гародніны змяшчае, апрача пажыўных рэчываў, экстракты, булён, якія ўзбуджаюць страваванне. У суп з гародніны ўваходзяць морква, бульба, цыбуля, зялёны гарошак, цвятная капуста, кабачкі, малако, сметанковае масла, мукі, соль.

Суадносіны бялкоў, тлушчаў, вугляводаў і мінеральных солей у гэтай ежы такія ж, як і ў грудным малаце.

Колькі часу аддала б маці, калі б яна штодзённа варыла дзіцяці гэтакі суп. Ды і не заўсёды пад рукамі знойдзецца такі багаты букет з гародніны. А тут проста: купіў у магазіне за грыўню слоічак супу-пюрэ — і ніякага клопату! Некалькі лыжачак супу разводзяць гарачай вадой, булёнам або малаком — і выдатная пажыўная страва гатова.

Ёсць розныя рэцэпты кансервавання супаў — чыста гароднінныя, гародніна з крупамі, гародніна з працёртым мясам, гародніна з працёртай печанню. Дзецям каля года такія супы можна даваць проста са слоіка, у выглядзе пасты-пюрэ. Дзеці хутка прывыкаюць да гэтых прадуктаў і ахвотна іх ядуць.

У зімовую сцюжу і ранняй вясной кансерваваныя гародніна і фрукты добрая падмога ў харчаванні дзяцей.

А ў заключэнне асабліва падкрэслім ролю малака ў харчаванні дзіцяці. Малочных прадуктаў мноства. Сырадой, астуджанае, пастэрызаванае, гатаванае, стварожанае, згушчонае, высушанае, іянітнае — нават цяжка пералічыць усе віды малака. На любы смак. Дзецям асабліва карысныя і свежы сырадой, і сыракваша, асабліва кефір. У любым уз-

«Задумалася».
Фотаэцюд С. Вішнякова.

росце дзіця павінна атрымліваць не менш дзвюх шклянак малака на дзень. Малако — гэта здароўе.

Хачу, каб мяне зразумелі правільна. У нас ёсць магчымасць выкарміць і выгадаваць дзіця любога ўзросту з дапамогай сухіх і вадкіх сумесей. Але, нягледзячы на ўсю іх высакаякаснасць, яны пакуль што не могуць параўнацца з натуральным прадуктам — грудным малаком.

Г. КАЛЮЖЫН,
дырэктар Беларускага
навукова-даследчага ін-
стытута аховы маця-
рынства і дзяцінства,
кандыдат медыцынскіх
навук.

сам паверыць у неіснуючы цуд, раскажаў савецкі акадэмік С. І. Вальфковіч. Каля сарака гадоў назад ён праводзіў даследаванні па атрыманню жоўтага фосфару з падмаскоўных фасфарытаў. «Фосфар здабываўся ў электрычнай печы, устаноўленай у Маскоўскім універсітэце на Мухавай вуліцы, — успамінае вучоны. — Паколькі гэтыя даследаванні праводзіліся тады ў нашай краіне ўпершыню, я не падпрыняў тых перасцярог, якія неабходны пры рабоце з газападобным фосфарам — ядавітым, самаўспальымняючымся элементам, які свеціцца блакітнаватым колерам. Пасля многіх гадзін работы ля электрапечы маё адзенне і нават чаравікі былі настолькі прасякнуты газападобным фосфарам, што, калі ўначы я ішоў з універсітэта дадому па цёмных вуліцах Масквы (яны тады не асвятляліся), маё адзенне выпраменьвала блакітнаватае ззянне, а з-пад чаравікаў (пры трэнні іх аб тратуар) высякаліся іскры.

За мною кожны раз збіраўся натоўп, і сярод яго, нягледзячы на мае тлумачэнні, было нямала людзей, якія лічылі мяне за «новаўвучанага» прадстаўніка замагільнага свету. Неўзабаве сярод жыхароў раёна Мухавай, а затым і па ўсёй Маскве з вус-

наў у вусны сталі перадавацца фантастычныя расказы пра «манаха, які свеціцца».

І, нарэшце, успомнім яшчэ пра адзін «цуд», ці, дакладней кажучы, пра звычайнае жульніцтва. У Бібліі расказваецца пра «сашэсце агню з неба», які нібыта запаліў ахвярны касцёр дзівосным чынам. Раней такія самы «цуды» штогод здзяйсняўся ў Іерусаліме. У час велікоднай службы ля «труны гасподняй» сам сабою загараўся агонь. Наладжвалі гэтакі «цуд» і ў іншых храмах.

Навука ўжо даўно растлумачыла яго сапраўднае паходжанне. Выклікаць самазагаранне лампад і свечак даволі проста. Для гэтага выкарыстоўваюць фосфар (як вы ўжо ведаеце, ён на паветры самаадвольна загараецца. Гэтым і карыстаюцца царкоўнікі). Кавалачак фосфару раствараюць у лятучай вадкасці — серавугляродзе, і ў гэты раствор мачаюць knot свечкі або лампады. Затым свечку пераносяць туды, дзе мяркуюцца «явіць цуд», напрыклад, ставяць яе перад якой-небудзь іконай. І вось, як толькі серавуглярод на кноце выпарыцца, фосфар загараецца і запальвае свечку.

ЯК МНЕ БЫЦЬ?

Дарагая рэдакцыя!

Звяртаецца да вас пастаянная падпісчыца і чытачка часопіса «Работніца і сялянка».

Мяне вельмі хвалюе наступнае пытанне. Хоць самагонка забаронена законам, аднак яна яшчэ бытуе ў сёлах і атручвае сваім ядам і арганізм чалавека і сямейныя адносіны.

Калі я прыходжу з мужам у гасці да свякрухі, то яна настойвае, каб мой муж выпіў як мага больш. Аднойчы я не вытрывала і асцярожна заўважыла: «Навошта столькі піць? Гэта ж вельмі шкодна». Сваякруха заявіла: «Калі сын паважае сваю маці, то вып'е». Муж выпіў, а я выйшла з-за стала. Сваякруха абрушыла на мяне крыўдныя словы і параўнанні.

У маёй свякрухі ёсць яшчэ сын. Яна яго так напойвае самагонкай, што той паўзком дабіраецца дадому. Я не магу мірыцца з такой агіднасцю. Але як змагацца? Мне сваякруха прыгразіла, што можа сапсаваць нашы адносіны з мужам аж да крайнасцей.

Людзі павінны прыгожа жыць, расці духоўна, а не атручвацца самагонкай.

Хацелася б пачуць водгукі на маю запытку на старонках часопіса.

Як быць далей?

М. М.

Наша перапіска з чытачамі

У рэдакцыю часта звяртаюцца з пытаннем: ці можна вылучыць блізарукасць? Вось і нядаўна мы атрымалі пісьмо ад чытачкі В. В. Герасімавай з г. Сморгоні. Яна піша: «Пры медыцынскім абследаванні ў школе ў маёй дачкі прызналі блізарукасць. Урач сказаў, што такі зрок будзе ўсё жыццё, нават калі яна будзе насіць акуляр. Ці праўда гэта? Скажыце, калі ласка, што можна зрабіць, каб палепшыць зрок?»

На жаль, тав. Герасімава, сучасная медыцына яшчэ не ўмее вылучаць блізарукасць, і спецыяліст вам сказаў праўду. Акуляр ж насіць трэба, каб добра бачыць.

Вы не павінны хвалявацца і, тым больш, унушаць дачцэ думку пра нейкую непаўнацэннасць. Мільёны людзей карыстаюцца акулярамі і, прызваіўшыся да іх, амаль не адчуваюць нязручнасці. Спадзяемся, што і ў вашай дачкі ўсё будзе ў парадку.

В. САЛАУХІН,
урач.

Чытачка нашага часопіса, якая папрасіла не называць яе прозвішча, піша:

«Была, што дзеці нараджаюцца з чырвонымі або сінімі плямамі на скуры. У народзе гэтыя плямы называюць «пажарніцамі»: лічаць, нібыта яны ўзнікаюць ад таго, што цяжарная жанчына, убацьнуўшы пажар, са страху схавалася рукамі, напрыклад, за галаву. Тады, маўляў, пляма будзе на галаве ці на твары».

Я не веру, што гэта так, бо ў майго дзіцяці ёсць пляма на твары, а пажару я не бачыла ніколі».

Так, наша чытачка мае рацыю. Да ўзнікнення плям — палеа-медыцынску — ангіём пажар ніякага дачынення не мае.

Усе віды ангіём з'яўляюцца дабраякаснымі пухлінамі, прычына іх узнікнення да канца яшчэ не выяўлена.

Лячыць іх можна і неабходна. Прычым, пачынаць лячэнне трэба як мага раней, бо ад гэтага залежыць касметычны эфект, што асабліва важна пры лакалізацыі на твары. Метады — хірургічны ці кансерватыўны, гэта залежыць ад характару, віду, велічыні, месца паражэння.

Наша вам парада: звяртайцеся да ўрачоў і пачынайце лячэнне.

Бутэляк з алеем заўсёды тлустая: пасля карыстання адна-дзве кроплі абавязкова «дацягнуць» да дна. Адсюль — плямы на сталі, брудныя рукі.

Але гэтага можна пазбегнуць. Выражце невялікі манжэцік са звычайнай губкі. Вытрыце насуха бутэльку, надзеўце колца на горлачка, і ваша прыстасаванне гатова.

Бялізна не прымерзне да вярхоўкі, калі працерці вярхоўку анучкай, змочанай у цёплым растворе соды або солі.

Скураныя паліто, сумкі, чамаданы можна пачысціць растворам з вады, мыла і нашатырнага спірту, а потым для блыску злёгка працерці анучкай, змочанай кастравым маслам.

Патрапаньня або скамечаньня цюль і карункі становяцца жорсткія і свежыя на выгляд, калі іх пакласці паміж двума аркушамі вашчонай паперы і папасаваць прасам.

Каб не прышываць кожны раз белы каўнерык да школьнай формы, прымацуйце да яго левага боку і да каўняра курткі тры маленькія кнопкі (дзе па краях і адну ў сярэдзіне).

Перш чым забіваць цвік у тынкаваную сцяну, трэба прыклеіць кавалачак цэлафанавай тасьмы, і тынк не патрэскаецца.

Каб зімою вокны не пацелі, трэба шыбы праціраць анучай, змочанай раствором з 1 часткі ачышчанага гліцэрыну і 20 частак звычайнага (можна дэна-

тураванага) спірту. Прыблізна праз кожныя два тыдні шыбы старанна праціраюць сухой мяккай анучкай і змазваюць новай порцыяй раствору.

А як ачысціць шыбы ад лёду? У цёплым растворе спажывайце солі або квасцоў (на 1/2 літра вады жменю солі) мачаюць губку або мяккую шотку і водзяць ёю па замерзлай шыбіне. Калі ледзяная кара знікне, шыбы трэба насуха выцерці анучкай.

Каб махровыя ручнікі і халаты былі мяккія і пушыстыя, пасля мыцця патрымайце іх крыху ў салёнай вадзе. Потым папалашчыце, высушыце, і прасаваць не трэба.

Калі на скуры паявілася невялікая драпіна або трэшчына, то замест бінту можа служыць «павязкай» клей «БФ-6». Такая «павязка» асабліва зручная на твары, на згібах пальцаў, на далоні — там, дзе бінт трымаецца з цяжкасцю. Клей, намазаны пры дапамозе шклянёй палачкі тонкім слоем на ранку, праз некалькі мінут засыхае, утвараючы плёнку. Але нельга намазваць клей на забруджаную або моцна запалёную паверхню — у такіх выпадках лепш звярнуцца да ўрача. Дрэнна засыхае клей, калі ранкі крыва-точаць. Перш чым накладваць «БФ-6», трэба спыніць крова-цячэнне.

РАІЦЬ КАСМЕТОЛАГ

Узімку скура твару робіцца сухая, грубая. Натуральнай тлушчавай змазкі выдзяляецца менш. У гэтую пару года карысны масляныя і іншыя тлушчавыя маскі.

Падагрэйце адну-дзве сталовыя лыжкі алею. Змачыце ў ім тонкі слой ваты і пакладзіце яго на твар, пакінуўшы свабоднымі вочы, рот і ноздры. Вату накрыйце цыратай або пергаментам, а наверх сухім ручніком. Праз 15—20 мінут маску здыміце, скуру пратрыце сухой ваткай.

Пажыўныя маскі пажадана рабіць не радзей двух разоў на тыдзень.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

Мал. Л. Шакинкі.

Словы Алеся СТАВЕРА

Музыка Іосіфа СУШКО

А МНЕ У ШЧАСЦЕ ВЕРЫЦЦА...

Над роснай сцэжкай палявой
Прыгожы месяц свеціцца.
Пяюць дзяўчаты за ракой,
Як цяжка з мілым стрэціцца.

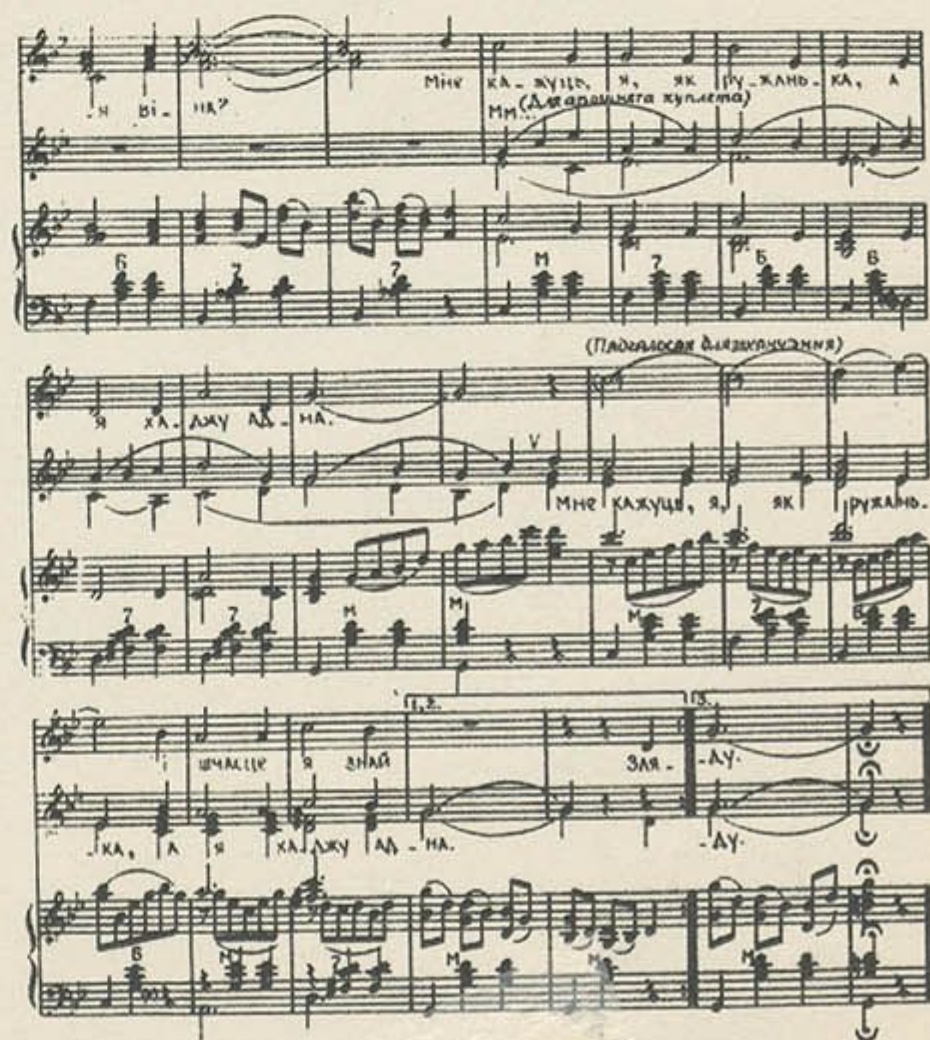
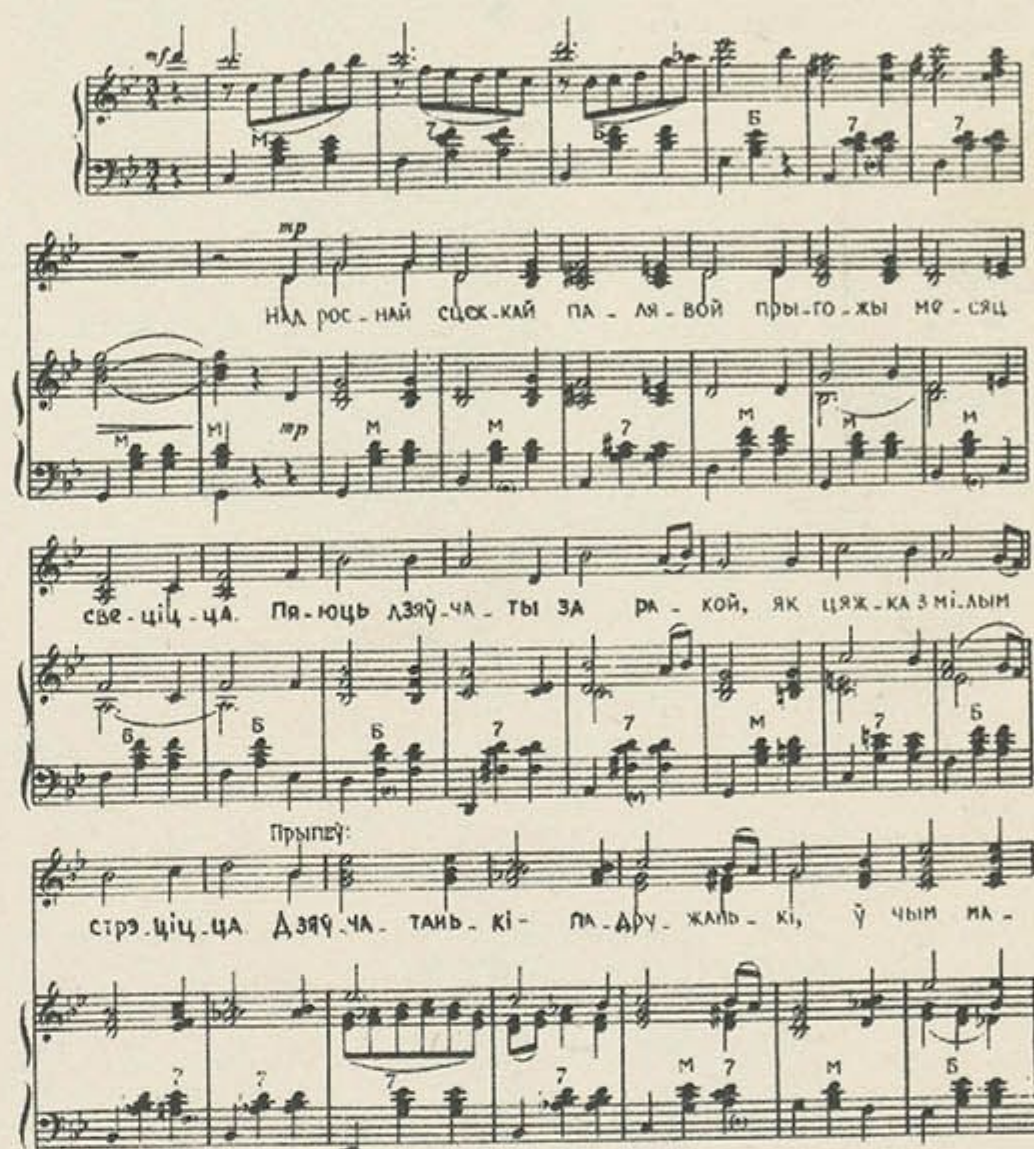
Дзяўчаты-падружанькі,
У чым мая віна!
Мне кажуць — я, як
ружанька,
А я хаджу адна...

Зляцела зорка з вышыні
І згасла за узгорачкам,
Няўжо й майго кахання дні
Мігнуць, як тая зорачка!

Дзяўчаты-падружанькі,
У чым мая віна!
Мне кажуць — я, як
ружанька,
А я хаджу адна...

Пшаніца — краю не відаць —
Ля сцэжкі густа сцэлецца.
Хай зоркі гаснуць, хай гараць,
А мне у шчасце верыцца.

Дзяўчаты-падружанькі,
Куды я ні пайду,
Мне кажуць — я, як
ружанька,
І шчасце я знайду.

25
J

Мода

Цена 15 кап.

74995